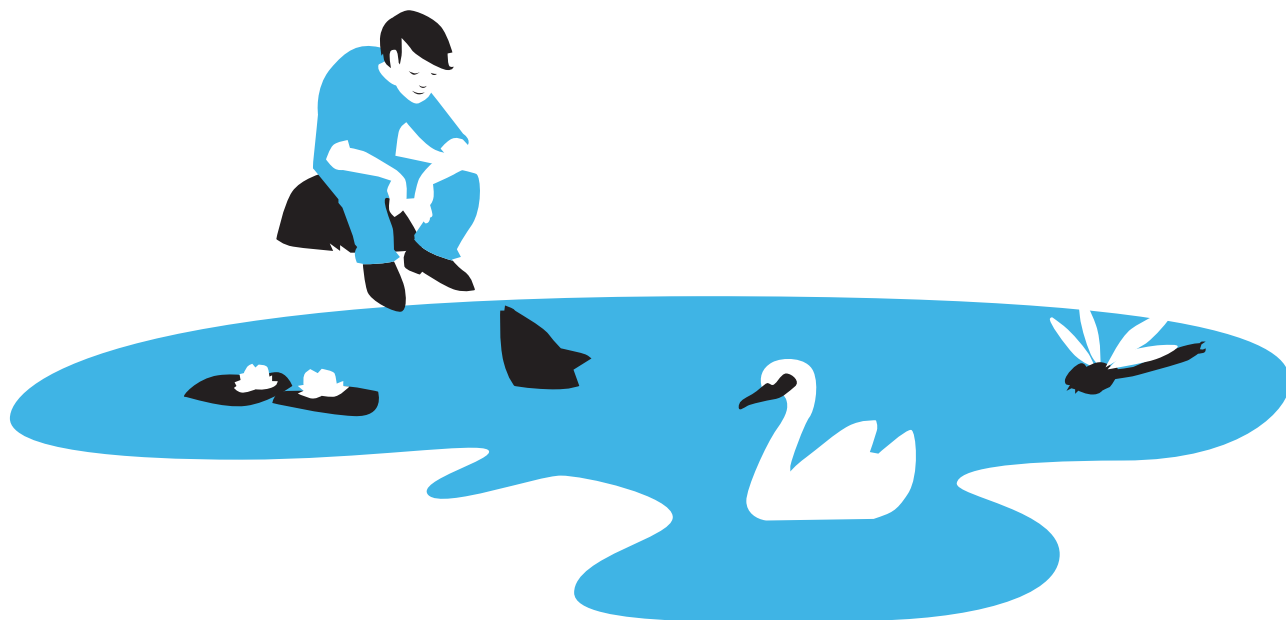

W+2014

DE FERSKE VANDE

Våde drømme og politiske realiteter

Wilhelm+ Efterskrift

"De Ferske Vande – Våde drømme og politiske realiteter?"

Konferencen blev afholdt fredag den. 14. november 2014

<p>Titel:</p> <p>Wilhelm+ efterskrift</p> <p>Udgiver:</p> <p>Danmarks Naturfredningsforenings Studenterafdeling i København, Masnedøgade 20, 2100 København</p>	<p>Redaktion:</p> <p>Lea B. Andersen Tobias K. Andersen Marcell Elo Petersen Søren Sommer Haidi Cecilie Borgsted Petersen Ditte Marie May</p>
<p>År:</p> <p>2014</p>	<p>Foto:</p> <p>Omslags billede af Jonas Resting-Jepesen www.resting-jepesen.dk Fotograf: Natascha Christinna Petersen Naturbilleder: biopix.dk</p>

Publikationen er udgivet med støtte fra:

INDHOLD

Forord.....	4
Bemærkninger og anbefalinger på baggrund af Wilhelmkonferencen+ 2014	6
Formiddagssession	8
Bedre natur og højere biodiversitet i ferskvand gennem 40 år hviler på operationel viden og vedholden indsats	8
Fortid, nutid og fremtid i forvaltningen af danske vandløb og deres økologi.....	10
Alling ådal – tur natur	11
Fiskene i Vandrammedirektivet og i de danske vandplaner	12
Vandplanerne.....	14
Den første vandplan (VP1)	14
Anden generations vandplanerne.....	14
Debat.....	16
Debat: Hvad er god natur i de ferske vande?	17
Sammenfatning.....	17
Transkription	18
Eftermiddagssession.....	24
Klimarobuste virkemidler i Vandplanerne	25
De ferske vandes rekreative muligheder.....	27
Målrettet regulering kan hjælpe vandene.....	30
Det muliges kunst – hvordan sikrer vi en god lovgivning	34
DEBAT:.....	37
Debat: Hvad er vandets fremtidige rolle i det åbne landskab? Og hvem tager ansvaret?.....	38
Sammenfatning.....	38
Transkription	42

FORORD

Wilhelmkonferencen er en årligt tilbagevendende begivenhed, der bliver arrangeret af Danmark Naturfredningsforenings Studenterafdeling i København.

Konferencen er navngivet efter Wilhelmrapporten, som blev udgivet i 2001. Rapporten blev udarbejdet af et udvalg under Miljøministeriet, kaldet Wilhelmudvalget. Udvalget blev nedsat med opgaven at udarbejde et grundlag for en national handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse.

Wilhelmkonferencen har hvert år et nyt tema, der bliver valgt ud fra emner i Wilhelmrapporten. Wilhelmkonferencen, der blev afholdt den 14. november 2014 havde emnet "De ferske vande – Våde drømme eller politiske realiteter?" Temaet på dette års konference er baseret på de mange anbefalinger som udkom i wilhelmrapporten for 13 år siden, herunder anbefalinger som Mere natur i vandløbene, Mere liv i søerne, Værne om rene søer og vandløb samt Vandet bringes tilbage i landskabet. Disse anbefalinger er endnu en gang blevet højaktuelle og meget relevante for diskussionen om forvaltningen af de danske ferske vande, i forbindelse med den igangværende udarbejdelse af vandplaner. Netop relevansen af de ferske vande i forbindelse med udarbejdelsen af de nye vandplaner, og det faktum at ferskvand endnu ikke er blevet behandlet på en Wilhelmkonferencen, har fået Wilhelmkonferencens planlægningsgruppe til at vælge de ferske vande som årets tema. Samtidig er de ferske vande vigtige i Danmark, da natur, landbrug og andre anvendelser af ferskvand er tæt knyttet i et lille land som Danmark.

Da emnet de ferske vande var valgt, stod vi over for at skulle indskrænke emnet. Der skulle være mulighed for at komme nok i detaljer med nogle perspektiver af de ferske vande til, at dagen forhåbentlig kunne bidrage med spændende og lærerige oplæg for alle deltager uanset baggrund. Ved indskrænkningen af emnet valgte vi, at fokus skulle være på de danske vandløb og søer, med primærfokus på danske vandløb. Da vandløbene dækker over store områder og indeholder et utal af forskellige artede interesser og anvendelser, som alle vil påvirke hinanden over lange distancer. Yderligere betyder vandløbenes lange distancer, at forvaltninger af vandløbene og forbedringen af natur og renheden i det enkelte vandløb bliver kompliceret.

Dette års konference omfattede en indledningsvis introduktion til 40 års vandplaner og deres effekt på vandmiljøet. Dette ledte videre til en status over de ferske vandes tilstand i dag og hvad der er af fremtidige udfordringer indenfor dette område og bud på, hvilke virkemidler der kan forbedre og give mere natur i de ferske vande, med øje på fortsat brug af landskabet og dens forskellige goder.

Til Wilhelmkonferencen den 14. november 2014, deltog studerende, forskere, forvaltere, kommunalt ansatte og konsulenter, blandt mange andre, i en konference med fokus på fremtiden. Til konferencen blev teori blandet med praktiske erfaringer. Målet var at skabe idéer og redskaber,

som ville synliggøre de ferske vandes tilstand i Danmark. Samtidig var målet at præsentere konkrete løsningsmodeller og visioner for sikring af de danske vandløb og søer, samt de adskillige forskelligartede anvendelser af de ferske vande.

Vi håber, at denne udgivelse kan fungere som et redskab hertil.

BEMÆRKNINGER OG ANBEFALINGER PÅ BAGGRUND AF WILHJELMKONFERENCEN+ 2014

For første gang i Wilhjelmkonferencens historie blev der kigget nærmere på naturens tilstand i Danmarks søer og vandløb. Konferencens oplægsholdere bidrog med flere visioner for naturen i de ferske vande, men der blev også præsenteret mange politiske realiteter. Vi vil gerne her fremhæve fire vigtige budskaber fra årets konference.

I løbet af dagen blev der flere gange givet udtryk for, at det er nødvendigt med mere og bedre overvågning af restaureringsprojekter af danske søer og vandløb. De fleste restaureringer, som bliver udført af Naturstyrelsen, bliver betragtet som projektarbejde. Restaureringen kan fx skyldes en sø skal omdannes til et kvælstof-vådområde eller som et led i en klimatilpasningsplan. I projekterne forekommer der ofte ikke viden om, hvordan det står til med biodiversiteten, økosystemet og kemien i de tiltænkt restaurerede søer og vandløb. Samtidig bliver der heller ikke fulgt op på projektets effekter på naturen i den restaurerede sø. Gav restaureringstiltagene en bedre vandkvalitet? Blev artsrigdommen øget ved udsættelse af fiskeyngel?

Disse spørgsmål og mange flere kan ikke blive besvaret på grund af den mangelfulde opfølgning myndighederne har på deres restaureringsprojekter. Ved mange restaureringsprojekter kunne myndighederne have oparbejdet en kollektiv viden, som kunne være blevet anvendt til at forbedre alle fremtidige restaureringsprojekter. Dette ville ikke kun komme naturen til gode i form af forbedret natur- og miljø. Myndighederne kan samtidig få mest for deres penge ved at vælge de mest korrekte restaureringstiltag til hvert enkelt projekt. Det vil på længere sigt resultere i flere projekter for de samme penge. Derfor opfordrer Wilhjelmgruppen på det kraftigste alle, der er involveret i restaureringstiltag, til at indtænke opfølgning og opsamling af viden fra alle fremtidige restaureringsprojekter.

Under diskussionen om, hvad er god natur i de ferske vande, blev der foreslået især én våd drøm, myndighederne forhåbentlig vil tage til overvejelse. Det blev foreslået, at et eller to oplande skulle udvælges til at være fri for kulturel påvirkning. Ideen blev bagefter underbygget og videreudviklet af det resterende panel. At udtage et eller to oplande fri for kulturel påvirkning vil sikre, at vandsystemerne kan udvikle sig efter naturlige processer. Der eksisterer i dag ikke naturlige lavlandsvandløb i Danmark eller i vores nabolande. Ville man kunne fritlægge et helt vandsystem fra kilde til udløb i havet, vil det give den danske befolkning et unikt indblik i naturen i og omkring et vandløb. På længere sigt vil vandsystemet kunne fungerer som reference for andre danske lavlandsvandløb. Men drømmen indeholder også flere praktiske problemer og ulemper. Et så omfattende projekt, som fritlægningen og genskabelsen af et helt og naturligt vandsystem, vil koste mange penge. Penge som kunne være blevet anvendt (muligvis mere effektivt) til at genetablere naturen i andre påvirkede søer og vandløb. Samtidig skal der tages højde for, hvor lang tid det vil tage naturen at genindvandre og etablere sig i hele vandsystemet. Kan vi vente 50, 100 eller 200 år på at få et vandsystem med frie og naturlige dynamikker, hvor naturen og ikke mennesker råder?

Vi håber på, at en fritlægning af et helt vandsystem ikke blot forbliver en våd drøm for vandløbsinteressede. Vi håber, at det bliver en vision i naturplanlægningen i Danmark. Muligheden for at det vil tage lang tid at opnå et frit og naturligt system, er vist ingen grund til at vente, men det er snare en opfordring til at handle snarest.

Målrettet regulering har været på den politiske dagsorden siden offentliggørelsen af Natur- og Landbrugskommissionens rapport i april 2013. Reguleringen er endnu ikke blevet en politisk

realitet og der kan stilles tvivl om det nogensinde vil ske. På konferencen blev der italesat mange udfordringer vedrørende implementeringen af målrettet regulering. Er det realistisk, at landbruget kan fordele udledning af kvælstof og fosfor mellem bedrifterne? Er det praktisk håndterbart, at analyserer alt drænvand fra alle danske bedrifter? Er det muligt, at tage hensyn til nedsivning fra marken via grundvandet til kildeudspring?

På grund af vandets kredsløb er søer og vandløb i tæt kontakt med det omkringliggende landskab. Med landbrugets dominerende rolle i det åbne landskab, er der ingen tvivl om landbrugets påvirkning på de ferske vande. Derfor er det også essentielt, at landbruget kan og vil samarbejde med naturorganisationer og myndigheder. Det gælder selvfølgelig også, at naturorganisationer og myndigheder kan og vil samarbejde med landbruget og hinanden. Under konferencens afsluttende debat blev det gjort klart, at der stadig var en del vej mellem parterne. Vi kan derfor kun opfordre på det kraftigste til at alle – naturorganisationer, landbruget og myndigheder – understøtter et samarbejde for en bedre dansk natur.

Wilhelmkonferencerne er skabt på grundlaget af naturrapporten: En rig natur i et rigt samfund. Rapporten er måske bedre kendt som Wilhelmrapporten. Hvad der gjorde Wilhelmrapporten speciel var bl.a. dens ambitiøse anbefalinger til Danmarks fremtidige naturpolitik. Wilhelmgruppen vil gerne understrege nødvendigheden af ambitiøse visioner for den danske natur. Som sagt på konferencen i den afsluttende debat:

Formelt er det selvfølgelig en myndighedsopgave, men jeg tror, at det hjælper, at man presser, altså, interessen. Det er det vi hører folketingspolitikkerne sige: Der er ingen interesse for miljø i dag og derfor behøver de ikke beskæftige sig med det [naturen] i de politiske partier (...) Det er rigtigt, at vi har vandplanerne og myndighederne, men lad os da få ambitionsniveauet lidt op. Og lad os prøve - det burde vi have råd til i Danmark. Et helt vandsystem eller måske en forgrening af et helt vandsystem.

Lars Brinch Thygesen, Danmarks Sportsfiskerforening

Som svar på spørgsmålet om, hvem der har ansvaret for det videre arbejde med naturen i de ferske vande i den afsluttende paneldebat.

Lad os ikke glemme ambitionerne og visionerne fra Wilhelmrapporten. Lad os fortsat arbejde med samme høje ambitionsniveau for at værne og styrke naturen i de ferske vande – og i resten af Danmark.

Den 24. marts 2015, København

Wilhelmgruppen

FORMIDDAGSSESSION

BEDRE NATUR OG HØJERE BIODIVERSITET I FERSKVAND GENNEM 40 ÅR HVILER PÅ OPERATIONEL VIDEN OG VEDHOLDEN INDSATS

Af Professor Kaj Sand-Jensen Københavns Universitet

Udviklingen i vand- og naturkvalitet i de ferske vande gennem de sidste 30 år har altovervejende været positiv. En ihærdig indsats for at nedbringe vandløbenes forurening med iltforbrugende organisk stof og forbedre det fysiske miljø har båret frugt og skabt markante fremgange for smådyr, ørreder og laks. Udledning af organisk stof med spildevand fra husstande og dambrug er således reduceret til henholdsvis 8 % og 30 % i løbet af perioden, og mængden af iltforbrugende organisk stof ude i vandløbene er faldet til en tredjedel. Strækninger i vandløb med de to reneste vandløbsklasser (6 og 7) er da også øget fra 5 % til 29 % af samtlige strækninger, mens strækninger med de tre dårligste vandløbsklasser (1, 2 og 3) omvendt er faldet fra 23 til 9 %. Indvirkning af de fysiske forhold er ikke vurderet i mange vandløb, men på udvalgte strækninger med den samme vandkvalitet har de kraftigt vedligeholdte vandløb markant færre ørred og krævende rentvands insekter end natur-vandløb.

Lyset og vandplanterne er vendt tilbage til mange søer pga. reduceret næringsbelastning. I de sidste 20 år er transporten gennem vandløbene faldet med 48 % for kvælstof og 33 % for fosfor. I søerne er næringsindholdet især faldet i de mest næringsrige. I 56 udvalgte søer steg artsantallet af vandplanter i snit fra 14 til 16 over den 20-årige periode. Oligotrofe- og eutrofe arter forekommer med uændret hyppighed nu som tidligere, men de mesotrofe arter er gået signifikant frem.

Selv om problemer er uløste, mange ferske vande fortsat har en dårlig økologisk kvalitet og højere temperaturer truer i fremtiden, viser de konstaterede forbedringerne vejen frem og styrker viljen til fortsat indsats. Udviklingen understreger, at økologisk forståelse, operationelle løsninger og langsigtet politisk opbakning er den farbare vej mod fortsatte fremskridt for naturen i ferskvand. De samme forudsætninger skal også være til stede for at skabe forbedringer for biodiversiteten i havet og på landjorden.

FORTID, NUTID OG FREMTID I FORVALTNINGEN AF DANSKE VANDLØB OG DERES ØKOLOGI

Af Seniorforsker Nikolai Friberg, NIVA og NIVA Danmark

Vandløb og deres ådale har historisk set været nogen af de mest belastede økosystemer i Danmark. Denne belastning nåede et omfang i 1960'erne hvor det blev åbenlyst, også fra politisk hold, at udviklingen var uholdbar. De første biologiske metoder blev taget i brug i starten af 70'erne og fokus var på punktkildeudledninger fra byer, dambrug og landbrug, der var datidens store syndere med hensyn til vandløbsmiljøet. Tilstanden blev vurderet ud fra biologiske metoder som bestod i en systematisk feltindsamling af smådyr på baggrund af en vejledning fra Landbrugsministeriet. Det var en effektiv og billig metode til at konstatere de ofte meget store belastninger med letomsættelig organisk stof, der skabte dårlige iltforhold i mange vandløb. Med baggrund i disse vurderinger blev tilstanden meget væsentlig forbedret op gennem 1980'erne via målrettede handlingsplaner og smådyr er, uden tvivl, den hidtil mest succesfulde biologiske indikator anvendt i det danske vandmiljø. Fra slutningen af 1980'erne blev forvaltningen af vandmiljøet målrettet mod at begrænse tabet af næringstoffer til søer og marine områder. Som konsekvens blev vandløbsovervågningen primært rettet mod at kvantificere transporten af N og P. Overvågningen af de økologiske forhold i vandløb mistede moment og en ensidig brug af smådyr blev fastholdt. Så i stærk kontrast til den stigende mængde af anvendte midler til overvågning af vandmiljøet blev der stort set ikke genereret nogen ny viden om de økologiske forhold i vandløb op gennem 1990'erne. Igennem de seneste 16 år, og ikke mindst efter vedtagelsen af EU Vandrammedirektivet i 2000, er der gradvist kommet flere økologiske elementer med som vandplanter og fisk. Det har imidlertid ikke haft den store gennemslagskraft i forvaltningen, ikke mindst fordi brugen af flere organismegrupper viser, langt fra overraskende, at vandløbstilstanden er dårligere end antaget. Desuden anvendes de biologiske elementer stadig som tilstandsindikatorer og ikke som aktører i et økosystem, hvor de i samspil bidrager med at understøtte væsentlige processer. Truslen mod biodiversiteten som sådan er stort set overset, også selvom vandløb er blandt de mest diverse økosystemer kendt. Så til trods for at tilstanden i vores vandløb, målt ud fra sammensætningen af smådyr, er blevet bedre igennem de sidste 40 år, fortæller det os ikke nødvendigvis meget om hvordan økosystemet har det. Det vil blive diskuteret hvordan fremtidens forvaltning kan blive mere holistisk og med tilstandsvurderinger, der er baseret på metoder som beskriver udviklingen i biodiversitet og økosystemprocesser.

ALLING ÅDAL – TUR NATUR

Af Agronom Kjeld Lundager Jørgensen, Naturstyrelsen Himmerland

Naturstyrelsen Kronjylland har været bygherre på dette projekt, der er beliggende langs den øvre del af Alling Å og omfatter 525 ha sammenhængende lavbundsarealer over en knap 14 km lang strækning af Alling Å mellem Robdrup og Vester Alling.

Der er tale om et klassisk vådområdeprojekt (VMP II) med de tiltag, der indgår heri:

- Der er afbrudt dræn og afproppet grøfter
- Der er nedlagt 3 private pumpelag og udjævnet diger langs åen
- Forlægning af i alt 3,5 km vandløb.
- Der er udlagt gydegrus på samlet 500 m.
- Derudover indebærer projektet at grødeskæring ophører i størstedelen af projektområdet.

Det overordnede formål er kvælstoffjernelse. Projektet giver anledning til en kvælstoftilbageholdelse på 62 t. N til gavn for vandmiljøet i Grund Fjord, der er en sidearm på Randers Fjord.

Naturevinster kan for den terrestriske del udtrykkes i tal således, at der før planlægningen af projektet var registreret 225 ha natur i projektområdet, og at der til det nu kan lægges 300 ha ny natur.

Den fysiske vandløbskvalitet er forbedret på en fjerdedel af forløbet, hvor der er foretaget gensnoninger af vandløbet i et terrænnært niveau samt med udlægning af gydegrus på egnede strækninger.

Rekreative tiltag og lokal inddragelse. Der er indgået aftale om offentlig adgang ad to hovedstier på 2,6 og 2,0 km hhv. på langs og på tværs af ådalen (angivet med orange på kortet). Der er etableret P-pladser strategiske steder langs projektområdet. En lokal arbejdsgruppe har bidraget til, at der er etableret en kombineret shelter og bålhytte på kanten af projektområdet ved Årslev. Endvidere opsættes der to fugletårne på centrale steder i området. Baseret på frivillighed. Hele projektet bygger på frivillighed og kompensation til de berørte lodsejere. Der er blandt andet sket gennem en omfattende jordfordeling, gennemført over tre etaper, der har reduceret antallet af lodsejere, der er berørt af projektet fra over 100 til 65. Ved jordfordelingen er ejendomsstrukturen ændret, således at der er skabt større ejendomsæssig sammenhæng i engparcellerne og dermed et bedre økonomisk grundlag for en rentabel drift med pleje af engene. Lokalområdet har taget meget vel imod projektet og giver udtryk for stor tilfredshed med de rekreative muligheder, der er skabt i forbindelse med projektet og de mange ekstra naturoplevelser. De involverede lodsejere udtrykker også tilfredshed med projektet med øget naturindholdet og det positive samspil med lokalbefolkningen. Planlægningen er foregået i et fint samarbejde mellem Naturstyrelsen og alle 4 (!) implicerede kommuner (Randers, Farskov, Syddjurs og Norddjurs)

FISKENE I VANDRAMMEDIREKTIVET OG I DE DANSKE VANDPLANER

Af Seniorforsker Niels Jepsen, DTU Aqua

I år 2000 skrev den danske regering under på at vi skulle implementere Vandrammedirektivet i Danmark og dermed blev fiskene i åer og søer pludselig til miljøindikatorer.

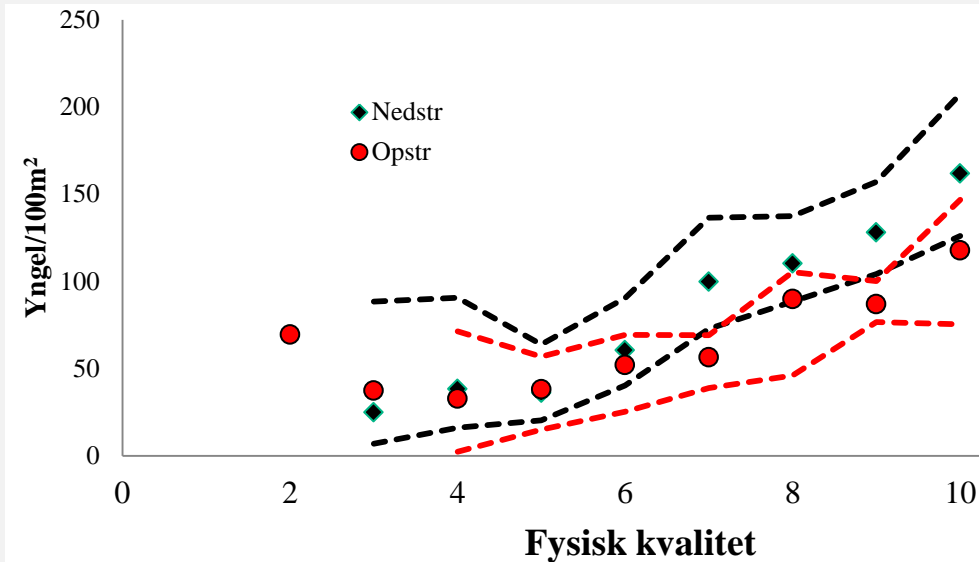
Fisk kan være gode indikatorer, især for fysiske ændringer i vandløb og eksistensen af spærringer. Fisk findes næsten alle steder og er lette at se og forholde sig til, også for lægfolk. Direktivet kræver at fiskene bliver brugt som kvalitetselement både ved bedømmelse af åer og søer. For at dette kan ske, skal der udvikles nye metoder til fastsættelse af miljømål, der kan bruge fiskene til at vurdere miljøtilstanden. Arbejdet med at udvikle, teste og sammenligne forskellige metoder, skulle være afsluttet i 2006, men viste sig at være sværere end forventet og først i 2009, havde de fleste lande i EU udviklet en eller anden form for fiske-baseret metode. I Danmark havde vi stadig i 2012, ikke et indeks baseret på fisk og DK har modtaget kritik/advarsler fra EU om manglende indsats, ikke kun i forhold til fisk, men generelt med implementeringen af direktivet. På foranledning af Naturstyrelsen har DCE og DTU Aqua nu testet to fiske-baserede metoder, der sammen skal sikre en god beskyttelse af de fleste af vores vandløb. Til vurdering af miljøtilstanden i søer, er der testet, men endnu ikke fastsat en metode, der inddrager fiskene.

I Danmark har vi en lang tradition for at monitere bestandene af laks og ørred i de mindre vandløb og derfor har DTU Aqua en stor mængde data (langtids-serier) fra hundredevis af vandløb. Dette muliggjorde en grundig analyse af mulige indikatorer. Det viste sig at tætheden (antal pr 100 m²) af ørred-yngel er en god indikator af både vandkvalitet, fysiske forhold/ændringer og eksistensen af vandringsbarrierer. Således falder tætheden af ørredyngel hvis et vandløb forurenes, mister fysisk variation eller hvis der er spærringer. Metoden, baseret på ørred, er velegnet til danske småvandløb, hvor der naturligt er gyde- og opvækstforhold for

ELFISKERI I RÅSTED LILLEÅ

laksefisk. I de større vandløb hvor disse forhold ikke er til stede, men hvor der typisk findes flere fiskearter, anvendes en EU-godkendt (interkallibreret) metode, udviklet i Litauen og testet i Danmark. Dermed er status at der nu er mulighed for at inddrage fiskene på en fornuftig måde i anden omgang af vandplaner, hvilket vil gøre vurderingerne af miljøtilstanden bedre end når den kun er baseret på invertebrater og leve op til kravene i VRD.

Antallet af små ørreder afhænger af variationen i vandløbet (fysisk kvalitet) og om der er opstemninger. De røde punkter er fra stationer, der ligger opstrøms opstemninger (725) og de grønne er fra stationer, der ligger nedstrøms opstemninger(1400).

VILD BÆKØRRED FRA DANSK VANDLØB

VANDPLANERNE

Af Kontorchef Peter Kaarup, Naturstyrelsen

DEN FØRSTE VANDPLAN (VP1)

Den første vandplan blev vedtaget den 30. oktober 2014, med rettelser i forhold til de høringer, som blev foretaget. Den første høringsperiode var 6 måneder med en opfølgende høringsrunde. Der er udarbejdet et høringsnotat, som opsummerede de bemærkninger, Naturstyrelsen modtog (NS), med en vurdering af, om hørings svar gav anledning til ændring af planerne.

Der er med vedtagelse af vandplanerne sket ændringer ift. miljømålene i det målsætningssystem man anvender både i vandløb, men også i kystvande og søer. I det målsætningssystem som trådte i kraft fra den 30. oktober 2014, som afløste regionplanernes målsætninger fra de tidligere amter, arbejder man med en 5-trins skala for økologisk tilstand. Vandrammedirektivets målsætning siger, at tilstanden som

Høj tilstand	→	<i>Ingen eller kun ubetydelig afvigelse fra referencetilstanden*</i>
God tilstand	→	<i>Svag afvigelse fra referencetilstanden*</i>
Moderat tilstand	→	<i>Mindre grad af afvigelser</i>
Ringe tilstand	→	<i>Større afvigelser med væsentlige ændringer i de biologiske samfund</i>
Dårlig tilstand	→	<i>Alvorlige ændringer hvor store dele af biologiske samfund ikke er til stede</i>

udgangspunkt skal være mindst god økologisk tilstand. Snitfladen mellem moderat og god økologisk tilstand er derfor interessant i forhold til, hvilke indsatser, man skal lave for at sikre målsætningsopfyldelse. Referencetilstanden svarer til stort set uberørt natur.

De virkemidler, der anvendes for at nå god økologisk tilstand i vandløbene, er restaurering, genåbning af rørlagte strækninger og fjernelse af spærringer i forhold til en af de væsentligste presfaktorer, nemlig forringede fysiske forhold. Ændret vedligeholdelse af vandløb er ikke anvendt, som virkemiddel. Dette skyldes det ikke har været muligt at finde en metode til at vurdere påvirkningen på de vandløbsnære arealer og dermed give den kompensation, der politisk var stillet udsigt for lodsejerne. Udledning af dårligt rensset spildevand er også en vigtig presfaktor i vandløb, men også søer, hvorfor der er beskrevet en indsats for at forbedre spildevandsrensningen.

Indsatsprogrammet er fastlagt og det er nu op til primært kommunerne, at implementere indsatserne i vandløbene, herunder spildevandsrensningen. Der er også indsatser for at forbedre tilstanden i søer og kystområder, men disse berøres ikke videre her.

ANDEN GENERATIONS VANDPLANERNE

Den første generation af vandplaner er vedtaget, og VP2, som løber fra 2016-21, er igangsat. Der er udsendt et arbejdsprogram og en basisanalyse. Første forslag til vandområdeplaner forventes udsendt i december 2014. Det nye koncept for VP2 blev vedtaget i december 2013. I den nye tilgang skal målsætninger og indsatser vedtages med bekendtgørelser. Vandplanerne, også kaldet vandområde planerne, bliver af mere informativ karakter. Forskelle og ligheder mellem vandplan 1 og 2:

- Vandplan 1 er bindende dokumenter hvori vandplan 2 er det informations dokumenter.

- Indsatsprogrammet i vandplan 1 er integreret og indarbejdet i vandplanen, hvor det i vandplan 2 er fastlagt i bekendtgørelser, hvilket også er tilfældet for miljømålene.
- Offentlighedens inddragelse - vandplan 1 var der idefase og teknisk forhøring, dette er ikke at finde i VP2. Der bliver en 6 måneders høring i VP2, hvis man ønsker bekendtgørelsen ændret er der en 8 ugers høringsfrist. Indsatsprogrammet kan justeres med 8 ugers høring. Der er foretaget inddragelse af kommuner og vandråd i arbejdet med udarbejdelse af forslag til vandområdeplaner.

Første led i VP2 er en basisanalyse. Hvor der er fokus på tilstandsvurdering og risikovurdering for manglende opfyldelse af miljømålene, ved en fremskrivning i forhold til allerede satte mål. På de 19.000 km vandløb var 62 % i risiko for ikke at opfylde kravene til 2021. Der arbejdes med dansk vandløbsfauna indeks, fisk og vandplanter for anden planperiode, ligesom princippet for "one out all out" som siger at hvis et element ikke opfylder kravene så er samlede målsætning ikke opfyldt, er indarbejdet. Det går fremad med tilstanden, men der mangler stadig meget for at nå målsætningerne. Den største påvirkning vi kan pege på er ændringer i de fysiske forhold i vandløbene og udledning af spildevand.

I VP2 kan kommunerne nedsætte vandråd som skal hjælpe med at pege på indsatser, primært i fh.t., at ændre de dårlige fysiske forhold. Opgaven lyder at finde omkostningseffektive løsninger til ændring i de fysiske forhold . Kommunen har det overordnede ansvar med vandråd som rådgivere. I vandrådene kan sidde NGO'er og lokale organisationer. NS har lavet et virkemiddelkatalog, vejledning, en økonomiske ramme og et Gis værktøj til at foretage tilbagemeldinger i. Den økonomisk ramme der blev meldt ud var på ca 700 millioner kr for planperioden frem til 2021. . Pengene er blevet fordelt alt efter hvor indsatsen er mest nødvendig.

Virkemidler i VP2:

Udlægning af groft materiale og plantning af træer	Restaurering af hele ådale
Hævning af vandløbsbunden uden genslyngning	Dobbeltprofil
Etablering af træer langs vandløb	Åbning af rørlægninger (tre muligheder)
Genslyngning	Fjernelse af spærringer
Genslyngning i fb.m. afværgeforanstaltninger (diger/pumper)	Sandfang
Udskiftning af bundmateriale	Okkerrensning i form af grødefyldte bassiner
Etablering af miniådale med genslyngning	

Alle tilbagemeldinger fra kommuner er modtaget for indsatsprogrammer, også for den strategiske miljøvurderinger og undtagelsesbestemmelser.

Materialer om Vandråd findes på naturstyrelsens hjemmeside.

DEBAT

For at afrunde oplæggene, der blev givet om formiddagen og eftermiddagen, var der opstillet to debatsessioner. En debat omkring naturtilstanden i Danmark - nu og frem, samt en debat omkring ansvar for, lovgivning af og regulering af kvælstofudledninger i forbindelse med bibeholdelsen af et sundt økosystem i de ferske vande.

DEBAT: HVAD ER GOD NATUR I DE FERSKE VANDE?

Til hver debat har vi fra Wilhelmkonferencens planlægningsgruppen lavet en sammenfatning og en transkription af debatten. Til transkriptionen skal det nævnes at lyden ikke var perfekt og vi derfor i visse tilfælde ikke kan høre præcis hvad der er blevet nævnt. Derudover kan ordlyd og sammenhæng være svært at se på tekst så teksten skal tages med forbehold.

Debatdeltagere:

Professor Kaj Sand-Jensen, Københavns Universitet

Seniorforsker Nikolai Friberg, NIVA og NIVA Danmark

Postdoc. Lars Båstrup Spøhr, Københavns Universitet

Seniorforsker Niels Jepsen, DTU Aqua

Agronom Kjeld Lundager Jørgensen, Naturstyrelsen Himmerland

Ordstyrer:

Susanne Sayers – Nyhedsredaktør på Børsen

SAMMENFATNING

Under formiddagens debatsession blev panelet bedt om at tage stilling til god natur, hvad god natur er og hvilke virkemidler man kunne implementerer i områder for at opnå en sådan god naturtilstand.

Det første bud gav post doc Lars Båstrup. I dette udlæg var fokus lagt på biodiversitet, og særligt diversiteten af planteliv samt opretholdelse af denne. Her blev det påpeget, at parametre som betadiversiteten og vandkvaliteten, bestemt af næringsstofftilførsel og forurenende stoffer som pesticider er af stor betydning for artsrigdommen af vandplanter. Ligeledes er mængden af kalk, og den deraf følgende ændring af bikarbonatkoncentration afgørende for udviklingen af forskellige plante samfund. I den sammenhæng kan mennesker tilvejebringe god natur ved at sænke udledninger af næringsstoffer og pesticider, og samtidig sørge for at spredningsmuligheder eksisterer. Spredningsmuligheder er vigtige fordi nogle funktionelle typer af arter i særlige områder, er forsvundet fra disse, men har potentiale for genetablering.

Disse udsagn fik opbakning af Professor Kaj Sand-Jensen, som benyttede denne anledning til at rette fokus mod særlig de næringsfattige søer, hvilke efter Kaj Sand's udsagn ikke rykkede sig som man ønskede. Dette kunne gøres med bufferzoner som kunne både holde, men også forbedre forholdene i søen med hensyn til biodiversiteten. Et sådant tiltag ville således give bedre forhold for en række af rødlistede arter.

Tredje debattør – seniorforsker Niels Jepsen - lagde ud ved at spørge, hvorvidt man kan vurdere værdien af ting? Dette kunne i følge debattøren eksempelvis være organismer, som var sjældne, men definitionen af værdi måtte anses for arbitrær. Niels Jepsen kunne meget konkret konkludere at god natur var natur som drog fordel af menneskets fravær. Sagt på en anden måde ville vi opnå god natur, hvis vi var færre mennesker på jorden, jo færre des bedre. Med en antagelse om at dette ikke var tilfældet måtte en god natur derfor defineres som natur som kan tåle nogle tæsk. Den skulle være i stand til at tåle at blive græsset på, at ænder og gæs skider i den, og at vi som mennesker kommer og fanger nogle fisk. Når vi som samfund gerne vil have en god natur, skal man i forvejen have gjort sig en forestilling om hvad man bedst kan lide: Planter, fugle, fisk? Det vigtigste i den sammenhæng er i følge Niels Jepsen at vi bør undgå at få en natur som er presset. Dette vil medføre fluktuationer, og så forsvinder der pludselig arter, og nogle rykker ind. Primært er det, at arterne skal kunne tåle noget.

Seniorforsker Nikolaj Friberg måtte erklære sig enig i alle de tidligere udsagn, og kunne supplere med, at det er på tide at gå væk fra havementaliteten når man skal forholder sig til naturen. Denne måde at tænke på natur, giver ikke naturen plads. Der mindes her om, at naturen er selvorganiserende omkring en række processer, og dem skal der gives plads til. I den sammenhæng foreslås det også, at der arbejdes på oplandet til lavvandsvandløbene. Disse vandløb skulle udgøres af områder der fungerende på lavvandsvandløbenes præmisser.

Agronom Kjeld Lundager har været involveret i restaureringsprojektet i Allinge ådal, som ikke er et habitatområde, hvilket betyder der ikke som sådan gælder nogen bevaringsforudsætninger for projektet. I lighed med det projekt Nikolaj Friberg ønsker, lades området stå urørt hen, idet der dog gennemføres grødeskæring.

Den generelle holdning mellem debattørerne var, at det var en god ide med nationalparker, eller fredede ferskvandsområder. Niels Jepsen så en mulighed omkring nationalpark vadehavet, hvor området kunne stå hen som urørt natur. En vigtig pointe, der blev nævnt af Lars Båstrup, var at der kunne gå helt op i mod flere århundreder før et område ville opnå den naturtilstand, der kunne forestilles at have været en gang. - Denne holdning var Nikolaj Friberg ikke helt enig i, selvom han anerkendte at den relativt høje energimængde i de danske vandløb gør selvstrukturering problematisk. Hans ønske var, at der blev taget mere hånd om monitorering omkring indsatserne af de ferske vande i Danmark, hvilket Niels Jepsen havde påpeget tidligere. Debattørerne var enige om, at man i dag efter 20 års restaureringsprojekter ikke har omfattende viden om hvilke virkemidler der er gode, og hvilke der er mindre gode. Der var ikke helt enighed om hvorfor det ikke blev gjort, selvom årsagen til den manglende monitorering var et politisk valg, og begrundet i økonomi. Kaj Sand bemærkede i den sammenhæng, at omkostningen til monitorering relativt til projektomkostningerne ville være så lav, at det burde kunne lade sig gøre. Det blev i den sammenhæng foreslået, at man monitorerer både før, under og efter et projekt.

Herefter blev det debatteret, hvad der har en betydning for at midler gives til projekter. Her faldt snakken på biodiversitet. En pointe var, at biodiversitet er en størrelse som fungerer på mange niveauer, så både politikerne kan snakke med om at der skal være flere arter, imens fagfolk kan snakke om alfa-diversitet og beta-diversitet. Nikolaj Friberg påpegede, at et ord som kvælstof også var smart, fordi sådan noget som kvælstofkoncentrationer er noget man kan regne på, og det er nemmere at forholde sig politisk til den type data end begreber som biodiversitet, der afhænger af flere faktorer. Den sidste pointe som blev gjort i forhold til biodiversitet var, at der mangler nogle politisk forståelige kriterier for hvad god biodiversitet er, som kan rettes mod vandløbsindsatsen.

Niels Jepsen fik den afsluttende bemærkning ved formiddags debat-sessionen. Her blev der talt om EU, hvor der trods planerne i Natura-2000 er sket en tilbagegang i biodiversiteten. I den sammenhæng påpeger Niels Jepsen, at han ikke i så høj grad vil forholde sig til om hasselmusen overlever, eller uddør. Hans pointe er i højere grad, at biodiversiteten og en bred palette af nicher er vigtig for ikke kun økosystemers overlevelse, men ultimativt også menneskenes. Derfor bør man huske, at det er vigtigt at bevare så meget biodiversitet som muligt.

TRANSKRIPTION

SS: Temaet for denne her debat er; hvad er god natur? Og nu var vi inde på tidligere, at vi er rigtig mange danskere der synes, at guldalernatur er rigtig pæn natur. Men det er ikke nødvendigvis det samme som at det med fagfolks øjne er god natur. Nu ve jeg ikke om vi skal starte med, du er ny mand på scenen, hvis du lige vil præsentere dig selv ganske kort, hvad er dine kompetencer i det her?

LB: Jeg hedder Lars og jeg er postdoc her ved KU. Jeg har indtil videre primært arbejdet med vandplante diversitet, så det er mine kompetencer. Hvis jeg skal give et bud: Jeg synes god naturkvalitet i vandområder, det er områder med en høj rate af biodiversitet. Det gælder både antallet af arter i enkelte områder, men det gælder lige så meget udskiftning af arter mellem områder. Dert som Nikolaj kaldte for betadiversitet tidligere i dag. Det er selvfølgelig baseret på, at der er nogle forskellige udgangspunkter i vandkemi, for planternes vedkommende er det især mængden af kalk eller bikarbonat i vandet som er afgørende for udviklingen af forskellige samfund. Det er derfor meget vigtigt, at for at få en god kvalitet, at man så respekterer de naturgivne grænser der, men helt altoverskyggende for det her er, at der er en god vandkvalitet. Det vil sige, at der er en lav mængde næringsstoffer, og selvfølgelig også en lav mængde af andre forurenende stoffer, som for eksempel pesticider. Derudover så, som Kaj også nævnte tidligere i dag, så er det også utrolig vigtigt, at vi måske enten hjælper med at sprede nogle af alle de her organismer til der hvor de er forsvundet fra, i hvert fald sørger for at spredningsmuligheder eksisterer. Fordi der er rigtig mange steder der er arter som er funktionelle, også meget forskellige fra der dem der så er tilbage, der simpelt hen er funktionelle typer der er forsvundet mange steder fra. Det er mit bud.

SS: Tusind tak, det kan være du skal lade mikrofonen gå videre til Kaj, så vi kan høre dit bud.

KS: Jamen det var mange sandheder den unge postdoc formulerede. Jeg kan måske følge op med en personlig vinkel. De søer og for så vidt også de vandløb som er i problemområder, det er de mest værdifulde af dem. Så jeg så jo gerne at man satte virkelig fokus på, eksempelvis at sikre de næringsfattige søer, de rykker sig ikke rigtig, og det er her der kan være brug for ekstraordinære indsatser, bufferzoner mv. for at bare holde niveauet, men også for at forbedre niveauet i fremtiden. Der vil man så samtidig også sikre nogle af de striber af de såkaldt rødlistede arter, dvs. de arter der står som meget sjældne over landet. Så det var nok mit supplerende bud på det.

SS: Niels, hvis du skulle beskrive god natur, hvad ville det så være for dig?

NJ: Jamen det er også lidt som Kaj siger. Hvad er værdifuldt? Han kan jo godt sige, at nogle ting er værdifulde fordi de er sjældne, men jeg synes måske at, som også Nikolaj siger. Definitionen er jo rent arbitrær, der er jo ikke noget der, men altså en god natur er en natur hvor der ikke er mennesker, så vi skal have ebola ind over, og det mener jeg helt seriøst. Vi skal bare have aflivet så mange mennesker som muligt, så får vi en bare nogenlunde fornuftig natur. Hvis vi ikke er interesseret i det nu, så må vi bare acceptere at en god natur er en husnatur. Det er sådan en natur hvor du har så meget diversitet i det, og nogle arter der egentlig passer, så de kan tåle nogle påvirkninger. En god natur, det er en natur der kan tåle at få nogle tæsk. Den kan tåle at der går nogle dyr og græsser, den kan tåle at der går nogle gæs og skider lidt i den og den kan også tåle vi kommer og fanger nogle fisk. Og der skal ikke kun være træer, så man ikke kan komme til at kaste sine fluer ud. Men der må gerne være en masse træer. Så altså, det er helt afhængigt af øjnene der ser. Vi er jo en interessegruppe i samfundet, og vi kan jo se det hele tiden, den her konflikt som jeg er meget involveret i. Nemlig med hensyn til, at der er nogle dyrearter der er beskyttede, det kan være oddere, skarv, sæl osv. som vi gerne vil have i naturen, men som så i stort antal gør en masse skade. Eller i hvert fald ændrer vores natur. I den diskussion her indgår, hvad kan man bedst lide? vil man gerne se på fuglene? vil man gerne fange en fisk? vil man gerne have der er nogle fine planter? Jamen vi kan godt have det hele, men det er rustider, så jeg synes rustider er vigtigt. Hvis vi får en natur der er presset, så får vi de her fluktuationer, så forsvinder der ligepludselig arter, der kommer nogle nye ind og alt det der. Men hvis vi har de arter der skal være, så kan de også tåle noget. Så det er et uromantisk.

SS: Og der er det jo så noget, at så mange træer skal der heller ikke være. Hvad siger du til det Nikolaj?

NF: Jamen jeg kan jo på mange måder tilslutte mig det som forgængerne har sagt, for vandløbene især der mener jeg det som er rigtig interessant at kigge på, det er at få nogle naturlige processer tilbage, få plads til nogle naturlige processer. Gå lidt væk fra havementaliteten, og der igen kan vi så vende tilbage til at vi skaber et landskab i vores eget billede af hvad der er det gode landskab. Men vi er også nødt til nogle gange og kigge på at naturen er selvorganiserende omkring en række processer, som er fysisk firstprinciple processer, og dem giver vi ikke rigtig plads til. Og det er ikke bæredygtigt i det lange løb. Jeg vil rigtig gerne se at man i Danmark for eksempel tog et eller to store oplande ud kiggede på og forbedrede de oplande. Lade dem være kerneområder for hvor vi kunne tage ud og se et rigtig vandløb som kan eksistere på de præmier der er et lavlandsvandløbs præmier hvordan det ser ud. Det vil være en dannelse for os som mennesker, det er noget vi ikke ser nu, vi går med et diffust billede altså. Som Niels ganske rigtigt siger, så har vi en ide om hvad det er vi vil have ud af vandløb, eller en sø. Det er en eller anden oplevelse eller det er fugle og æstetiske eller det kan være fiskeri, alt sammen vældig vældig fint og vigtigt. Men vi ved i den der ikke rigtigt, hvad er natur, og hvad er kultur? Og det synes jeg vi skal tage fat i, og jeg synes vi skal acceptere at de naturlige processer er ekstremt vigtige for at strukturere de økosystemer.

SS: tusind tak. Kjeld, i har prøvet oppe hos jer at genskabe god natur. Hvordan vil i se på det? Hvad er god natur i det projekt du har været i gang med?

KL: Man kan sige, der har jo ikke været så mange bindinger i projektledelsen af allinge ådal. Det er ikke et habitatområde. Habitatområder er kendetaget ved, at der har vi nogle bevaringsforudsætninger i forhold til ens arbejde, og har en konserverende tilgang til naturen. Her, der har vi jo givet naturen plads til at udvikle sig. Der er lagt op til en dynamisk proces her, så vi har ikke søgt at designe ned til sidste decimal hvad der skal være. Så meget desto mere spændende bliver det at følge det, vi synes vi har givet det gode betingelser i og med at vi begrænser drænen af næringsstoffer i området

SS: Så man kan sige, det i egentlig vil er i virkeligheden at skabe rammerne for at naturen selv kan finde ud af hvad den synes er god natur på det område her.

KL: Lige præcis det her projekt, ja.

SS: Hvis vi nu tager, nu er det jo sådan – Ja, Kaj du vil gerne supplere på den:

KS: Jeg vil godt gå videre med Nikolajs vision, altså jeg har ønsket i mange år at vi havde et vandløb der var helt naturligt udviklet fra åbning til hav, og det ku (jo ikke rigtig blive????). Men måske kan det blive hvis man forestillede sig et helt oplandsområde hvor der i forvejen er fredninger eller en egentlig natinoalpark etableret, så til at vi rent faktisk kunne få fat i det her med de nødvendige opkøb mv.. Det synes jeg vil være fantastisk, og det vill være spændende for folk at komme og se et helt område der får lov til at passe sig selv, så hvis vi kan finde det .

SS: Skal vi til Bornholm igen Niels?

NJ: Nej, det behøver vi ikke, jeg synes da Kaj har fuldstændig ret i at det kunne være fantastisk, og vi har mulighed for det i Danmark.. For at få.... Nu har jeg jo siddet med i det her EU ting, og jeg kan se de her lavvandsvandløb som vi har her i Danmark, de er faktisk, altså det kan man jo se i forhold til vandrammedirektivet, vi kunne ikke finde nogen referencetilstande, vi ku ikke finde nogen referencesteder i Europa, fordi de er bare så (.....). Hvis vi tager op til Norge, eller skandinavien et sted, så er der jo fine vilde vandløb som er naturlige osv., men den her type

vi har i Danmark, vi ved faktisk ikke rigtigt hvordan det egentlig skulle være, og derfor ville det være et fantastisk koncept og ku gøre det, man kunne udnytte hele marginalseringen, og hele rand..- urbaniseringen. Og alle folk vil jo helst bo herinde i København, fint nok, så kan vi jo have et område hvor vi kunne have noget og jeg sidder i hvert fald med i nationalpark vadehavet og vi har faktisk muligheder for nogle af de ting som i snakkede om, for vadehavsvandløbene der var i hvert fald en mulighed for at lave noget af det der. Det kunne være vældig vældig interessant, og også et godt deleprojekt kan man sige for det hele.

SS: Altså det er simpelthen nullinje vi på en eller anden måde skal have.

LB: Det jeg synes er udfordringen her, det er at hvis man gerne vil gøre den slags, så ved vi jo ikke hvad nullinjen er, og vores landskab er i dag så presset så selvom man lagde et vandløbsopland urørt, så ville der gå adskillige hundreder måske tusinder af år før det ville være (hvad skal man sige) reelt naturlige områder, i hvert fald når det gælder nogle organismer. Ikke at øvelsen ikke er sjov, men jeg kan bare ikke se naturtilstanden vinde på det.

NF: Jamen, jeg tror ikke der er tale om en helt så lang periode selvom vi selvfølgelig har et problem her, relativt til energimængden i vandløbene der gør at der i selvstrukturering ... formentlig er ganske voldsomt hæmmet i virkeligheden og deres modificering jeg tror, som jeg gav udtryk for før, og hvad de andre også gav udtryk for, at det vil være en rigtig god øvelse, men hvis jeg vender lidt tilbage til det Niels også var inde på, det er helt centralt at vi følger op på de her projekter med noget monitoring og noget viden. Fordi, der er jo rigtig meget af det vi kunne have lært vi ikke har lært fordi vi ikke har kigget på det, man lærer jo af sine fejltagelser, og et eller andet sted er det jo et negativt udsagn må man umiddelbart sige, men det er videnskab. Det er det udsagn der er det rigtige, der er, ligesom, det vi søger, og her har vi altså, meget meget begrænset opfattelse af. Jeg synes det er et rigtig flot projekt, det i Allinge å, og jeg er utrolig ked af at der ikke er mere opfølgning på de her projekter, og sådan har det også være med vandløbsrestaureringsprojekterne, der har været gode og dårlige projekter der, men man har fulgt alt alt for lidt på dem, så vi sidder stadig 25 år efter de første vandløbsrestaureringsprojekter blev lavet med en utrolig lille viden, og egentlig tror jeg igen for at være lidt kontroversiel, at det er angsten for at det ikke er en succes. Og der må vi altså være lidt modige, og sige, lad os nu lære noget, lad os være åbne, det her det er viden. Det er kollektiv intelligens vi udvikler, det er ikke havebrug, og det er ikke simpel pleasing

SS: det var et vink til dig Kjeld Lundager, skal du hjem også sørge for at der bliver monisteret mere deroppe, og når i ikke har gjort det, er det så fordi i er bange for at det ikke bliver en succes?

KL: Det er ikke fordi vi er bange for at det ikke skulle være en succes nej, det er et spørgsmål om ressourcer, jeg er sådan set gået videre til det næste projekt jeg skal lave. Jeg er enig i at det er smadder ærgeligt at vi ikke har nogle flere målinger på forskellige forhold. Noget af det man godt kunne følge op på i det her projekt, det er jo grødesammensætning, nu hvor der er dømt ophævet grødeskæring, det er jo oplagt at se på det, og det ved jeg i hvert fald at i det kommunale er man meget fokuseret på, ser vi den der forventede ændring af at det bliver nogle andre grødearter der kommer ind, det er i hvert fald et forsøg i retfærdigt stor skala som der er at føle på

SS: Lige for at få en opfølgning, risikerer man ikke netop at spilde ressourcer, når man ikke monitorerer det man har lavet?

KL: Jo, et eller andet sted kan du have ret. Hvis ikke erfaringsgrundlaget er stærk nok, så risikerer man at man spilder ressourcer, vi tror så at de ting vi foretager os er foretaget på et fornuftigt grundlag, men det kunne da være rart at have dem bedre underbygget, ja.

KS: Ja nu har vi jo været så høflige, så kan det jo være vi skal bryde hyggen en lille smule, det her det er for mig at se udefra, som ikke har kendskab til de interne scener?, for at tage forbeholdet, så koster det ikke særlig meget at måle hvordan tilstanden var før, hvordan den var undervejs, og hvordan den var efter. Det der koster noget, det er selvfølgelig og omfordele jord, og også at have entreprenørmaskinerne ude og grave i jord. Det her er simpelthen en kedelig tradition, at man ikke inkorporerer opfølgende vurderinger undervejs, det ville svare til at vi gik til lægen, og så siger han, nu kører vi bare, nu får du den her operation. Vi undersøger dig ikke før eller undervejs eller efter. Vi ville jo kørse os, hvis det var det der var tilfældet, det synes jeg altså virkelig vi skulle ændre, fordi jeg vil vurdere at det er måske 10 eller 15% af de faktiske omkostninger i de her projekter. Jeg tror vi skal i fællesskab tænke mere over det og sige, det er simpelthen nødvendigt og jeg vil også finde ud af, om gik det så godt eller gik det skidt eller gik et sted midt i mellem.

SS: Jeg skal lige indskyde her, at der bliver mulighed for at stille spørgsmål i den afsluttende debat, så hvis i sidder og brænder inde med noget så, så skriv det ned, i har garanteret glemt det efter frokost. Jeg vil gerne lige kaste en sidste ting ind her inden vi slutter, inden frokost. Der er sikkert nogle der er sultne. Det er jo også politikere der skal vedtage det her, et ord som biodiversitet går igen her inde i salen, er det et ord som politikerne forstår bredt set, nogen der har oplevet det sådan? Lad os starte med dig Kjeld. Du har jo erfaring med det.

KL: Jah, jeg vil jo ikke sige det har spillet en store rolle i forhold til en politiskvurdering af det konkrete projekt.

SS: Nej altså, det var et næringsstofprojekt først og fremmest.

(2:57:58) KL: Ja i og med det var i forbindelse med Et kvælstoftilbageholdelsesprojekt, så har det jo været primært fokus, men vi har jo os i god natur, sammen med. Hvaa, kan politikere vurdere ud fra parametre omkring biodiversitet? Jeg tror, jeg forestiller mig de er tilbøjelige til at koble det til nogle snævre områder og snævre projekter i stedet for til den store helhed

SS: Nikolaj

NF: Min opfattelse er, uden at jeg har nogen klar opfattelse om hvor meget politikere ved om biodiversitet, den er jo nok, at det er jo erkendt at de fleste politikere overordnet set, som antallet er væsentligt: Nogle arter er godt og flere arter er endnu bedre, og det er jo en sandhed med modifikationer for det første, for det andet er det jo også meget ukonkret, og jeg tror også

det er derfor vi har haft den enorme glæde af kvælstof, fordi det der med hvor meget kvælstof vi reducerer det er eddermame til at forstå, det er købmandsregning, de andre ting kan være lidt sværere, og der tror jeg der er en afstand. Men jeg tror at politikerne generelt forstår ideen bag biodiversitet, men selvfølgelig ikke de finere nuancer, hvilket jeg heller ikke synes man skal forvente, men det bliver hurtigt bare sådan en floskel, tror jeg

SS: Lars:

LB: Jeg har ikke så stor erfaring med politikere, men det er mit indtryk, at det bekymrer nogen, men der er nogen der ikke bekymrer sig om det. De bekymrer sig mere om sådan noget som naturområdernes størrelse, eller som Nikolaj siger, ting der er nemmere at måle. Så jeg tror stadig der ligger en hvis indsats bag at få forklaret det her koncept, og få det bragt endnu mere på dagsordenen.

KS: Det er et rigtig smart ord, det der biodiversitet, for alle kan jo tale med om det og det fænger alle og så kan det jo overlades til os der sidder her og diskutere alfa diversitet og betadiversitet, gammadiversitet og i det. For så har vi bevæget os fra det overordnede niveau hvor man taler om de her ting i et samfund til det faglige niveau, hvor man gerne skulle udmønte det her. Så jeg synes det er et nyttigt begreb fordi det opererer på både specifikke planer, og så på det overordnede plan, hvor alle kan være med, det er dejligt at alle kan være med.

NJ: Biodiversitet Man har i hvert fald være så længe jeg har arbejdet med det her været interesseret i at det kommer. Vi vil gerne have hasselmus, vi vil gerne have havørne og vi vil gerne have ulve og vi vil gerne have bævere, vi synes det er dejligt der er nogle ikondyr, men jeg tror også at skiftet er ved at komme og folk kan godt se, at biodiversitet det handler bare om overlevelse, vi vil gerne have lov at overleve som mennesker, og det kan vi ikke hvis ikke vi har en hvis natur at tage af, og det er den der robusthed igen der kommer ind, og jeg tror også at politikerne forstår godt, de har i hvert fald forsøgt og forklare, at det her det handler faktisk bare om at der skal være en så stor pulje af arter at vi faktisk kan opretholde vores livsgrundlag, hvis vi mister, jo flere arter vi mister, jo sværere bliver det simpelthen for os mennesker at leve på jorden, og sådan er det bare, og det er jo meget internationalt, og i EU regi, de har sgu ikke rigtig fattet det, de skrev godt nok under på natura 2000, habitatdirektivet og fugledirektivet slået sammen, som skulle sikre at der blev stoppet for tabet af biodiversitet i Europa, og det ved i godt, det er jo den målsætning der virkelig har failet big time, hvor man skulle have stoppet, har man faktisk accelereret tabet af arter og i EU der sidder man og kløer sig i hovedet "altså, hvad pokker skal vi stille op?", og de laver naturreservater og nationalparker for, måske hjælper det, men det er virkelig vanskeligt fordi man er nødt til at gå helt til benet og sige, "jamen hvis vi ikke stopper det, så skærer vi altså vores egen gren over" sådan er det bare, vi kan godt bo i et land Men vi kan leve uden den der biodiversitet, så jeg ser det bare som det, jeg er ikke specielt ked af det hvis hasselmusen er der eller ikke er der den uddør, det er jeg faktisk ret ligeglad med, men som sådan, så er det meget vigtigt at vi bevarer så meget biodiversitet som muligt.

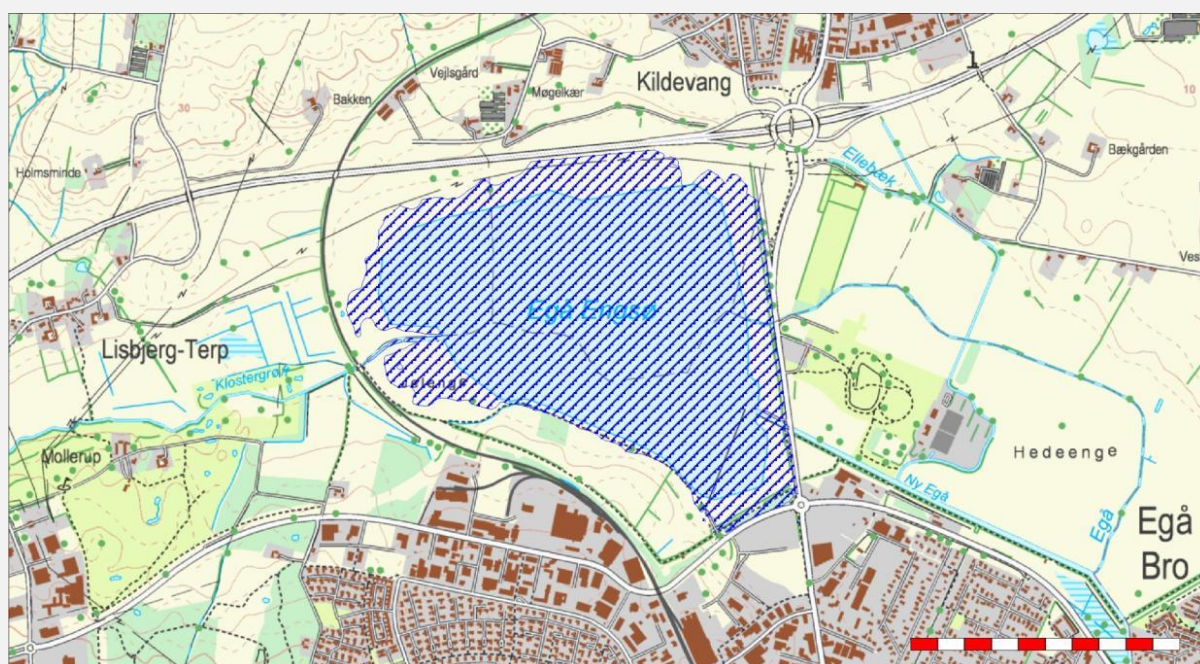
EFTERMIDDAGSSESSION

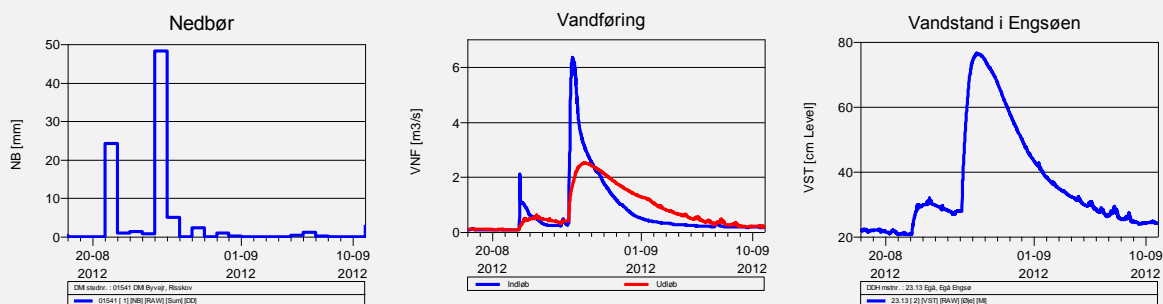
KLIMAROBUSTE VIRKEMIDLER I VANDPLANERNE

Af Projektchef Henrik Skovgaard, Orbicon

På grund af klimaændringerne forventes der i de kommende år mere nedbør generelt og hyppigere skybrud. Det kan medføre oversvømmelser af værdifulde arealer, både i byerne og i det åbne land. Klimaændringerne vil påvirke hele vandets kredsløb og dermed også tilstanden i vandløb og søer. Indlægget sætter fokus på, hvordan nye virkemidler i vandplanerne kan forventes at spille sammen med behovet for klimatilpasning. En analyse for Naturstyrelsen viser en positiv effekt i forhold til klimatilpasningen fra de virkemidler, der er direkte rettet mod at forsinke afstrømningen fra byer, eksempelvis regnvandsbassiner. Men også virkemidler i det åbne land så som vådområder, restaurering af hele ådale og genslyngning af vandløb har et betydeligt potentiale. Eksempelvis viser scenarieberegninger baseret på en ekstremhændelse i 2012, at nye vådområder i oplandet i Aarhus Å systemet kan mindske den maksimale vandstand i Brabrand Sø med 0,5 meter og samtidig reducere den maksimale vandføring ved udløbet til Aarhus Bugt i Aarhus midtby fra ca. 25 m³/s til ca. 17 m³/s. Ved disse foranstaltninger vil der ikke forekomme oversvømmelser ud over de fastsatte maksimale koter. Et andet eksempel på at forhindre oversvømmelser af et byområde er Egå Engso. Søen er lagt ud som vådområde til fjernelse af kvælstof, men fungerer også som regnvandsopmagasinering ved skybrud.

KORT OVER EGÅ ENGSØ, SOM LIGGER NORD FOR ÅRHUS. DET LYSEBLÅ AREAL MIDT I KORTET MARKERER EGÅ ENGSØ VED NORMAL VANDSTAND, MENS DET BLÅ SKRAVEREDE AREAL MARKERER SØENS UDBREDELSE VED ET STORT SKYBRUD MIDT I AUGUST 2012.

NEDBØR: FIGUREN VISER MÆNGDEN AF NEDBØR FORDELT PÅ DAGENE FRA MEDIO AUGUST TIL PRIMO SEPTEMBER 2012. VANDFØRING: FIGUREN VISER VANDFØRINGEN FOR IND- OG UDLØB I EGÅ ENGSØ. HER SKAL DET BEMÆRKE AT INDLØBER ER VÆSENTLIGT HØJERE END UDLØBET, EGÅ ENGSØ FUNGERER SOM REGNVANDSOPMARGASINERING. VANDSTAND I ENGSØEN: DENNE FIGUR ILLUSTRER TYDELIGT DEN ØGEDE VANDSTAND I SAMME PERIODE.

Der vil også kunne være situationer, hvor benyttelse af et virkemiddel kan have en negativ effekt i forhold til klimatilpasningen. Det kan være tilfældet, hvis benyttelse af virkemidlet mindsker vandføringsevnen i vandløb og bevirker oversvømmelse på arealer nedstrøms en by og derigennem hæmmer afstrømningen fra byen eller støver vand op mod byen. Klimaforandringerne i Danmark forventes at medføre stor geografisk variation med hensyn til fremtidens afstrømninger og afstrømningsmønstre i vandløbene. Desuden udviser vandløbene selv stor geografisk variation med hensyn til vigtige parametre som fald, jordbund, omgivende terræn og beliggenhed i forhold til oversvømmelsesfølsomme arealer. De konkrete konsekvenser af brugen af virkemidlerne må derfor kortlægges og kvantificeres i hvert enkelt tilfælde gennem specifikke analyser og beregninger. En strategisk benyttelse af vandplanernes virkemidler vil i mange tilfælde kunne tilgodese både de miljømæssige krav og behovet for klimatilpasning. Nye projekter, som "Vandet fra Landet" sætter fokus på den praktiske håndtering af vand i det åbne land og landmanden som vandforvalter. Naturplan Danmark og medfinansieringsordninger for forsyningsselskaberne kan bringe den nødvendige økonomi ind i kombinerede natur- og klimaprojekter, der inddrager landbrugsjord som en del af løsningen på at føre vandet tilbage til det åbne land.

DE FERSKE VANDES REKREATIVE MULIGHEDER

SOCIOØKONOMI OG BIODIVERSITET GÅR HÅND I HÅND – NÅR DET HANDLER OM VANDLØB

Af fiskebiolog Kaare Manniche Ebert og Miljøkonsulent Lars Brinch Thygesen, Danmarks Sportsfiskerforbund

Kan man tjene penge på god natur? Selvfølgelig kan man det, og det er veldokumenteret. Det bør myndighederne skrive sig bag øret, når projekterne i den næste vandplanperiode skal udmøntes.

Der er mange gode grunde til bevare den biologiske mangfoldighed i Danmark. Det er desværre samtidigt muligt at konkludere, at de gode argumenter indtil videre kun i alt for ringe grad har medført handling og i endnu mindre grad fremgang for sårbare arter og levesteder. Der er dog heldigvis undtagelser, og især når det drejer sig om biodiversiteten i vandløbene, er der grund til en vis optimisme.

Men hvorfor er det lige vandløbene, der lyser op i et ellers ret trøsteløst mørke, når talen falder på den danske natur? Ud over de lovgivningsmæssige forpligtelser – som for eksempel Vandrammedirektivet – er en del af forklaringen sandsynligvis, at der sidder rigtig mange personer ude i kommunerne, der har interesse for fisk og vandløb. Men lige så vigtigt er det, at det er gået op for både turisterhvervet og politikerne, at der faktisk er meget store penge i at have velfungerende vandløb med sunde bestande af vildfisk.

Mange udenlandske undersøgelser har nemlig dokumenteret, at lystfiskeriet årligt omsætter for meget store beløb i de respektive lande. I Danmark blev det i 2010 dokumenteret, at lystfiskeriet bidrager med en årlig meromsætning på næsten tre milliarder kroner, det skaber 2500 arbejdspladser og bidrager med 3.1 million ekstra turist-overnatninger. Med udgangspunkt i de tal har ansatte i Havørred Fyn beregnet sig frem til, at 1 lystfiskerfanget havørred repræsenterer en værdi af 4300 kr. Men også andre arter end dem med fedtfinne er vigtige, set med socioøkonomiske briller. DTU Aqua har således estimeret, at et kg lystfiskerfanget gedde medfører en meromsætning på 1200 kr/kg.

De socioøkonomiske argumenter har sandsynligvis været en medvirkende grund til, at arbejdet med at fremme fiskebestandene i form af en lang række vandløbsprojekter de senere år er blevet meget mere fremkommeligt og højere prioriteret. Og så har værdien af vandløbenes fiskebestande været et vægtigt modargument, når afvandingsinteresserne har argumenteret for, at vandløbenes primære formål er at lede vandet væk fra de opdyrkede arealer. Det har sandsynligvis forebygget eller forhindret initiativer, der ensidigt har fokuseret på vandaflledning.

Hvordan spiller de – i nogles ører måske lidt underlødige – økonomiske argumenter sammen med et ønske om at berige naturen og bevare eller endog reetablere den biologiske mangfoldighed i vandløbene? Heldigvis rigtig godt! Det skyldes, at ørrederne, som er den fiskeart, der naturligt vil dominere både vægt- og antalsmæssigt i de fleste, naturlige danske vandløb, er meget krævende med hensyn til de væsentligste parametre. Skåret ind til benet, så vil langt størstedelen af de biologisk værdifulde invertebrater og fisk kunne opnå store og sunde bestande, hvis ørrederne har det godt. Det er derfor både klogt og godt, at netop ørreden er blevet udpeget som måleparameter i forhold til at få vandløbene til at leve op til god økologisk tilstand inden 2022.

I den nuværende periode har invertebraterne været eneste parameter, som vandløbene er blevet vurderet ud fra. Godt, at vi ikke fremover skal nøjes med det! Der er ellers en god og lang

tradition for at kigge på smådyrene, og med baggrund i deres artssammensætning og antal har man kunnet give et bud på tilstanden i vandløbene. Målet er, at de gode vandløb mindst skal have et smådyrsliv, der svarer til faunaklasse 5. Problemet er bare, at faunaklasse 5 ikke er garant for, at vandløbet er i en god økologisk tilstand; for et vandløb uden en sund bestand af ørreder – toppen af fødekæden – kan næppe siges at være i balance med sig selv. Et konkret eksempel på at der sagtens kan være masser af smådyr, men ingen ørreder, er fra Varde Å-systemet. Her er antallet af stationer med faunaklasse 5 eller bedre gået fra knapt 20 % i 1986 til godt 45 % i 2002, og den positive udvikling er fortsat frem til 2014 og ligger vel på de cirka 60 %, som er landsgennemsnittet. Men kigger man på antallet af stationer med mindst 80 vilde ørreder per 100 m², som er det krav, DTU og DCE har foreslået skal gælde i ørredvandløb, så var der kun en rimelig bestand af vilde ørreder på to ud af 122 undersøgte stationer, da åsystemet blev monitoreret i 2007. Og antallet var præcist det samme, da åen blev undersøgt i 2000. Forklaringen på den manglende fremgang for ørrederne er, at de stiller skrappe krav end smådyrene til blandt andet forekomsten af grusbund, passagemulighederne og forekomsten af vinterskjul.

Ved at udføre projekterne i vandløbene på en måde, der giver sunde ørredbestande, vil man altså både nå i mål i forhold til invertebrater og fisk. Og det fine virkemiddel "ændret vedligeholdelse", som ufortjent har fået et meget dårligt ry, vil med stor sandsynlighed atter blive gravet frem af mølposen, idet grødeskæringen er en nøglefaktor i forhold til at opnå gode ørredtætheder. Fiskene bliver forhåbentligt med andre ord den dyregruppe, der også får planterne tilbage på rette spor i arbejdet med at opnå god økologisk tilstand. Imens kan lystfiskere, turisterhvervet, fiskegrejbranchen – ja faktisk det danske samfund – glæde sig over, at investeringen i bedre miljø og større biodiversitet i vandløbene de kommende år vil udmønter sig i milliardindtægter.

Det at forbedring af vandløbene giver dokumenterede, økonomiske gevinster, bør selvfølgelig ikke medføre, at projekter på tør jord skal nedprioriteres. Men med den nuværende viden om værdien af lystfiskeriet så burde de relevante myndigheder i det mindste som udgangspunkt – hvor det er relevant og muligt – bruge den viden, når større vandløbsprojekter skal planlægges. Et meget konkret eksempel på, at det giver mening at inddrage andet end biologien, handler om Gudenåen ved Tange Sø.

Siden 1920'erne har der ved Tange ligget et vandkraftværk med tilhørende opstemning og sø, som først udryddede den vilde laks i Gudenåen og efterfølgende har umuliggjort, at bestanden af laks og havørred kan reetablere sig i hovedløbet og opstrøms søen. At en lang række andre fiskearter også lider under de gældende forhold, bør også med. Der er gennem tiderne foreslået en lang række løsninger, som både har skullet tage biologiske, kulturhistoriske og ikke mindst lokale hensyn. Kun ganske få af forslagene har derfor adresseret det reelle problem – at opstemningen og søen ligger som en blodprop nederst i Danmarks længste å.

DTU Aqua blev i 2012 bedt om at foretage en biologisk og socioøkonomisk vurdering af to forskellige løsningsforslag: Det ene var et relativt kort omløbsstryg fra dæmningen i Ans og ned forbi Tangeværket, det andet gik ud på at lave et længere stryg fra Kongensbro og på den måde undgå, at lakse- og ørredsmolt går til, når de passerer gennem stillestående vand. Omløbsstryget fra Ans, som ville være noget billigere at lave, medførte en øget indtægt – fra lystfiskeri baseret på en større lakse- og havørredbestand – på mellem 4,4 og 5,2 mio.kr årligt. Det noget dyrere projekt gav en øget værdi på mellem 16,2 og 22,7 mio. kr. årligt. Da dette projekt garanterer en meget lav smoltdødelighed, ville det også kunne betale sig at restaurere vandløbene mellem Kongens Bro og Silkeborg. Denne miljøforbedring mere end fordobler fiskebestandene, og den årlige indtægt blev herefter skønnet til at ligge på mellem 38,7 og 53,7 mio. kr.

Det dyreste projekt – det lange stryg fra Kongens Bro – vil koste i omegnen af 200 mio. kr. Ved at lave den socioøkonomisk bedste løsning har projektet tjent sig selv ind i løbet af 4-6 år. Den burde ligge lige til højrebænet, men man kan konstatere, at når det handler om natur og biodiversitet, er der ingen facitliste.

MÅLRETTET REGULERING KAN HJÆLPE VANDENE

Af Chefkonsulent Kitt Bell Andersen, Vand & Natur - Landbrug & Fødevarer

Dette er en transkription af Kitt Bell Andersens oplæg under konferencen

Tak fordi jeg måtte komme til Wilhjelmkonferencen 2014. Jeg kommer fra Landbrug og Fødevarer, og jeg er chefkonsulent.

Jeg arbejder med politisk interessevaretagelse indenfor landbruget. Jeg vil sige lidt om målrettet regulering, og hvordan det kan bidrage til et bedre vandmiljø. Vi har en regering der lige nu taler meget om målrettet regulering, en målrettet regulering af vores landbrug. Noget af det de siger, hvis man kigger på finanslovsaftalen fra 2014, der nu er endelig, det er at det det handler om er at reguleringen, at indsatsen, sker der hvor virkningen og omkostningseffektiviteten er størst. Og en ny regulering skal samlet set give en erhvervsøkonomisk bevægelse - indtjening. Det er vi så fra Landbruget voldsomt tilfredse med, at det er noget der ligesom er skrevet ind forskellige steder. Vi har også en Statsminister der også har slået fast at landbruget skal tjene penge ved en omlægning af reguleringen, og vi har en vækstplan for fødevarer fra april 2014, hvor man også i den her vækstplan forholder sig til hvad en fremtidig miljørigtig og differentieret miljøregulering handler om. Det vil jeg sige lidt om her.

Jeg ved godt vi snakker om ferske vande, og jeg vil tale en lille smule om kvælstofreguleringer. Det vil jeg gøre fordi man ofte sætter rigtig mange lighedstegn ved det her med målrettet regulering af landbruget er lig med en målrettet kvælstofregulering. Det er måske i virkeligheden en fejl, vi har tidligere i dag talt om at man måske har et lidt for ensidigt fokus på det - kvælstof, men det er der i hvert fald meget fokus på. Jeg har taget det her billede med fordi jeg tænker at det illustrerer meget godt noget af den tænkning der ligger bag når landbruget siger en målrettet kvælstofregulering. Det kan godt virke lidt kontroversielt, men jeg vil godt forklare det, og så vil jeg bagefter komme tilbage til vores ferske vande.

Når jeg har taget det her billede med er det som sagt for forsimplet at sige lidt om hvordan det er vi tænker. Vi tænker at vi skal starte herude, i slut recipienten, i kystvandet. Vi skal starte her, og finde ud af hvilken tilstand vi skal have derude, og hvad det er der skal til for at løfte denne tilstand. vi tænker også at der er rigtig meget behov for at vi arbejder med virkemidler som arbejder ude i selve recipienten. Der bliver talt rigtig meget om at lave restriktioner, selvfølgelig på landbrugsbedriften, og den kvælstofudledning der sker der. Men som noget vi også har hørt tidligere i dag, så mener vi også at der er rigtig meget god grund til at man skal begynde at operere direkte ude i selve slut recipienten. Det kunne f. eks. være muslinge produktion eller ålegræs, det kunne være mange tiltag der kunne forbedre denne tilstand. Så tænker vi at man skal bevæge sig længere op ad, bevæge sig op i hele vandsystemet. Og det er der man skal forholde sig til, hvad er det så for en kvælstoffjernelse der sker, gennem søerne, og i transporten gennem vandløbene, ud til vores kystrecipient, ud gennem jordene, hvad er det man skal forholde sig til? Noget af det er der på det seneste er blevet peget på af Orbicon, er at vi faktisk godt kan konstruere nogle forskellige virkemidler som kan opsamle noget af det her kvælstof, som kan gøre at vi får mindre kvælstof derud. Det er et af de virkemidler der ligger fra dyrkningsfladen, og ud mod kystvandet. Og det var hele formålet med overskriften, at vi skal have en større produktion, der lægger sig op af regeringens målsætning med vækst og flere arbejdspladser, og det er, med landbrugets briller på, en dagsorden som vi holde os til. Men når vi siger større produktion, så handler det i virkeligheden om at vi godt vil have lov til at udlede mere kvælstof på de arealer hvor der skal være en intensiv landbrugsproduktion. Det betyder også at man måske skal have nogle større udledningstilladelser. Nogle udledningstilladelser der forholder sig til hvilken type produktion man har på det pågældende areal. Det betyder ikke at

man skal lede mere ud i recipienten hvis det er et problem, men man skal forholde sig til at man kan have en produktion der er fornuftig, der måske kan bruge lidt mere kvælstof nogle steder, og der er andre steder der måske skal have lidt mindre for at det samlet set går op i et fornuftigt regnestykke.

Tilbage til hvorfor vi mener at det er rigtig vigtig at sætte ind i selve recipienten. Det handler om at man samlet set har en god fordeling, som vi har set tidligere i dag på nogle andre områder. Der er sådan set sket en reduktion i udledningen, og det er jo rigtig fint. Hvis man sammenholder det med at ålegræsset, som man bruger som en af de primære indikatorer på hvordan tilstanden er derude, er der sådan set ikke sket særlig meget. og det kan vi diskutere længe, om det er fordi at udledningen af kvælstof ikke er nået langt nok ned, eller om det er fordi der er en hel masse andre pressfaktorer man må forholde sig til. Om vi så lukkede dansk landbrug, så vil vi nok ikke nå dertil – nå målet. Vi tror på at der skal nogle tiltag til, derude.

Jeg vil gå videre og snakke om den fremtidige landbrugsregulering, eller hvad der kan gøres for at vi får udsigt til et bedre vandmiljø, nu taler jeg her mere om de ferske vande. Denne målrettethed kan projekteres ned på de ferske vande, selvom illustrationen er i forhold til hele vandsystemet. Vi mener der skal en ny reguleringstilgang til, for at vi kan opnå et bedre vandmiljø generelt, og som sagt er grundforudsætningen målrettethed. Der er behov for at gå meget mere målrettet til værks end man måske har gjort hidtil, vi bliver nødt til at være helt skarpe på hvor er der et behov, hvad er det behov, og hvad skal der til for at vi får en bedre tilstand. Vi tænker at den regulering der er i dag, når man tager kvælstofområdet, så er det en regulering der skal erstattes, man skal gå fra en meget generel regulering, mod en mere målrettet regulering. Hvis man begynder at kigge på vandløbene, så er der måske nogle regler der skal annulleres, set i forhold til at man kan gå efter den her mere målrettede tilgang til hvor det er at vi skal sætte ind, hvor er det vi måske skal gøre noget mindre, eller måske slet ikke skal gøre noget. Når vi ser på vandløbene, så mener vi at vi skal se differentieret på dem. Nu kan det måske være at jeg kommer i modvind, men vi tænker at der er behov for at vi ser lidt mere moderne på vores vandløb, og hvad det egentlig er vi skal gøre ved dem. Der er måske nogen der har måske har et afvanding formål og ikke. Og så er der nogle vandløb der har nogle naturværdier, og dem skal vi bevare og forbedre. Det er måske nogle af dem der blev vist nogle skønne billeder af i dag. Det er alle nogen hvor der er noget bevægelse, der er noget fald, der er nogle andre forhold der skal gælde for at man kan opnå noget af det gode her. Så tænker vi også rigtig meget på prioriteringer - der er ikke penge til alt. Vi mener at man bliver nødt til at gå lidt mere pragmatisk til værks, vi bliver nødt til at have en eller anden prioriteringskasse hvor vi siger "det er de her vi arbejder med først", det er her vi sætter ind først, Frem for at alting bliver en form for mellemløsning, halv-godt, eller halv-skidt, og det tror jeg faktisk ikke nogen af os er interesserede i. Så vi har altså en tilgang der siger at man skal prioritere penge før alt. Også tænker jeg at, det er meget skønt, at der er fuld overensstemmelse nærmest hele veje rundt, om at når man går ind og laver nogle tiltag, så er der et behov for går vi måler, overvåger og dokumenterer lidt mere det vi gør. Sådan så vi kan blive kloge på det vi gør, vi kan brede det videre ud så vi får indsat nogle tiltag som forbedrer miljøet, som gør at vi får de her laksefisk, eller hvad det nu er der skal være der.

Involverende planlægning, det er det jeg talte om her, sidst i mit oplæg, fordi jeg mener at involverende planlægning simpelt hen er et must, for at man kan opnå nogle forbedringer der i virkeligheden bliver langvarende og vedholdende. Jeg tager udgangspunkt i det arbejde der lige er blevet overstået her, eller er afleveret her fra vandrådene og kommunernes side i oktober. Det er det vandrådsarbejde som Peter Kaarup fortalte om rammerne for vandløbenes arbejde. Vi tænker, og det er også det vi hører – at det generelt har været en succes -, der er jo en evalueringsproces igang lige nu, der mellem alle interessenter, og Staten, og kommunerne, og vi hører er at det er en succes. Det kan selvfølgelig blive bedre, sådan er det altid, og det er

nødvendigvis heller ikke det samme koncept man skulle arbejde videre med hvis man skulle få lyst til det, og det mener jeg at man i den grad burde have lyst til. Vi skal også blive rigtig gode til at trække på de erfaringer man har i udlandet, for der har man arbejdet rigtig meget, i England f. eks. med meget mere involverende planlægning for at få flere muligheder ud til dem der er interesserede, og dem der har i nærheden af interesse i f.eks. vandløb. Og vi mener at det er et udtryk for en mere reel inddragelse af relevante interessenter, hvor vi mener at vi i hvert fald er en af dem

Jeg har taget den her med, og det er fordi jeg vil vise at vi er også er rigtig interesserede i, som Peter Kaarup fra Naturstyrelsen, og sportsfiskerene, og andre var inde på. I hvordan og hvad er i virkeligheden blevet brugt, hvordan er de fordelt og hvad betyder det egentlig. Jeg har taget denne med som en foreløbig opgørelse, som vi også selv foretager, og som vi mener er relevante at gå videre med. Der kan man se at det er en palet af nogle virkemidler, som har været i spil. Vi kan se at der er 23 vandråd der har afleveret nogle programmer, og vi kan se helt generelt at det er lykkedes for de her vandråd at pege på de her virkemidler. Og man skal se for sig at der i de her vandråd har siddet landmænd, det er Danske Vandløb, det er Naturfredningsforeningen, det er sportsfiskerene, det er kommunerne, det er kloakmestre, det er vandforsyningerne, det er alle mulige med forskellige interesser der har siddet her rundt om bordet, og har prøvet at lave et indsatsprogram for hvordan vandsløbsindsatsen konkret set skal se ud. Jeg tænker hvad der er rigtig vigtigt når man ser på den her, så er det hvilke virkemidler der rent fysisk, og økonomisk set hvad der har fyldt. Hvad lagkagen er blevet stor af, så er det bl. a. virkemidlet at putte noget groft materiale i, og fjerne nogle spærringer. Hvad der er vigtigt når man tænker på denne her, det er tanken om at hvis det er man for alvor skal have succes med at få gennemført de her indsatser og man ikke skal have brok siden hen bl.a. fra landmændene eller fra nogen andre, så bliver nødt til at være på den måde at man involverer folk i tankegangen, i hvad det betyder med de her typer virkemidler, og hvordan man i øvrigt kan arbejde videre med det. Jeg mener det er en grundlæggende præmis for at man kan få en succesfuld vandforvaltning fremadrettet. Det som vi vil sige i den her forbindelse er som jeg vil sige, det er i hvert fald nogle erfaringer som vi har gjort os er, at der er kommet tilbagemeldinger fra landmændene og landboforeninger, som har siddet derude, og det er kommet tilbage og har sagt "det var lidt overraskende" - det er faktisk overraskende, at når vi står her med en naturelsker og kigger på det her vandløb, så er vi faktisk ikke uenige, og vi er ikke i tvivl. Vi vil gerne gøre en indsats der hvor man får noget naturværdi ud af det, der hvor det skaber mere for fisk, for planter, kryb og kravl. Vi er faktisk ikke interesserede i lave tiltag der hvor man så kan bruge hele regningen, hele den økonomi, den ramme der er lagt, til at betale erstatninger for at landmænd får våde marker. Det synes jeg er et interessant budskab, der siger noget om at når man kommer mere lokalt ned og diskutere forvaltning får man måske nogle andre billeder, end dem man kan se når man bevæger sig på nationalpolitisk niveau.

Hvad skal så vandrådernes opgave så være? - De skal involveres, de skal rådgive, de skal være

med i en samlet vandplanlægning. Fordi systemet er jo et sammenhængende system, for ude i kommunerne er de jo vandløbsmyndighed, og vi mener at de skal bidrage til at kommunerne skal blive så gode som muligt i den her vandforvaltning som de håndterer. Så synes jeg vi skal til at prioritere den indsats jeg var inde på tidligere, for der sidder jo en hel masse mennesker der har lokalkendskab. de ved rigtig meget om hvordan det pågældende vandløb fungerer, hvordan det plejer at være, hvornår der er fisk i, og hvad der sker hvis man nu lige slynger der, og hvordan det nu lige var for 20 år siden da de havde prøvet at lave et eller andet i det her vandløb. der er noget viden, noget erfaring derude, noget der er rigtig vigtigt for at sætte den her rigtige indsats i værk. Og så ligger der pragmatismen, som udgangspunkt så er det jo når man ved det er lokalt, det bliver direkte synligt, eller noget man kan mærke direkte os der bo rundt om det her vandløb. Så finder man nogle løsninger som er lidt tilgode for alle, så der ikke

står en eller anden gruppe og græder, og synes at det er helt forfærdeligt. Man formår jo på en eller anden måde at finde nogle løsninger der er lidt pragmatiske, og vi i store træk på en eller anden måde er enige om at gøre det på. Det er der en kæmpe mundfuld, og jeg tænker at det her er et forsøg man prøver at starte op, lige nu er der sådan en vakuum, kommer vandrådene til at fungere? Det ved vi ikke endnu, de er jo lukket ned pr. 7. oktober, men som jeg stærkt indikerede, så mener vi ikke at det er en løsning at lade være med at lade dem køre videre. Det kan godt være at de skal se lidt anderledes ud, men vi mener at de er der behov for. Man skal kravle før man kan gå, og det vi lige nu tænker, og der ligger en lille smule lige for, er at se lidt på de vandløb derude. Og det lægger lidt op til det jeg startede med at sige, at vi skal kigge på de forskellige vandløb, der nogle forskellige formål med dem? Er det værd at sætte ind med en hel masse ting? Prøv, om der er noget godt i alle vandløb. Er der nogen i vores eksisterende vandplaner, jeg har ikke tænkt mig at gå så meget ind i de her vandplaner, en er der noget i de vandløb der er dér nu, der stadig trænger til at blive set igennem. Eller skal vi lade dem være, og lade være med at gøre noget ved dem? eller skal vi for fokusere kræfterne, der hvor vi for alvor får noget ud af det? Så tænker jeg også, der med målrettet regulering, altså vi ønsker så stor en palet af virkeligheden som overhovedet muligt. For bliver der nogle restriktioner fra myndighederne, så er det klart at man skal være landmand, og hvis man skal kunne tjene penge på at dyrke hvede, eller på energikilde, eller hvad man nu skal have for at kunne tjene nogle penge. Så er det nemlig fedt at denne her palet af virkeligheden er så stor som muligt, så man formå at vælge imellem hvad der gør at jeg kan have en rigtig god intensiv landbrugsproduktion, og jeg samtidig kan være med til at vi beskytter vores vandmiljø, fordi jeg kan vælge nogle løsninger der mest udbyttefulde for mig, og som på sigt gør noget godt for os alle sammen. Og så tænker vi oplagt at når der nu kommer en ny høringsperiode her, om de kommende vandområdeplaner, der bliver sendt til høring her i december i år. Og der kan man også sige, er vi ikke her hvor vi skal høre fra de gode kræfter, der skal kigge lidt på hvad er det der skal til for at vi ikke står i en situation som ved første generation af vandplaner? Det tror jeg ikke vi gør, fordi der allerede er sket en hel masse mere involvering end man gjorde forud for den første vandplan. Men det kunne være rigtig sundt for de erfaringer vi har allerede nu, at man brugte dem aktivt i den her process.

Det sidste jeg vil komme ind på, det er super dejlig ønsketænkning - hvad er det der skal til?

Jeg kan hurtigt tænke, vi kigger lidt på kommunerne og tænker; hvor kommer pengene fra? Hvordan skal vi gøre det her? Og det er rigtig dejligt med de der vandplaner, men der er måske nogen der formår at samle op og videreformidle osv. Så vi tænker at der skal nogle ressourcer til kommunerne, således at kommunerne får en mulighed for at håndtere det her med landbrugene. Det kan være på oprensede niveauer, det kan være på andre niveauer, det er ikke nødvendigvis det sammen koncept vi har set tidligere, men det er et koncept der lugter lidt af det vi har set indtil videre. Så der skal nogle penge til at der er nogen der håndterer den her opgave, og vi peger på at det er kommunerne der vil være rigtig gode til at håndtere det her. så ser vi også at man tør lægge flere af opgaverne ud, ikke "business as usual", ikke en "top down" af reguleringerne som man kender. Der er selvfølgelig en fare ved at lægge det ud, men måske vi skulle prøve. Det er selvfølgelig vigtigt at der er nogle rammer, nogle veldefinerede opgaver, så det ikke går helt galt, men alligevel prøve at lægge det mere ud. Det her med rum til nyt, der er det der kan gøre at der måske på den lange sigt er nogen der har lyst til at være med og bidrage. Så tænker man også et nationalt vandråd-partnerskab-virkemidler-arealregulering, er der måske behov for et overordnet niveau som der helt generelt diskuterer de her virkemidler, indsats fra rådene, yderligere pressfaktorer. Hvad der er væsentligt-, og måske knap så væsentligt at kigge på? Og så er der nok ikke nogen tvivl om at der er behov for samarbejdsvilje, at der er udsigt til løsninger der er bliver bedre for alle - det tænker jeg er meget logisk for at man har lyst til at være med i en samlet planlægning. Og så mener vi, med de briller vi har på og som regeringen har lagt op til, at der skal være udsigt til vækst.

DET MULIGES KUNST – HVORDAN SIKRER VI EN GOD LOVGIVNING

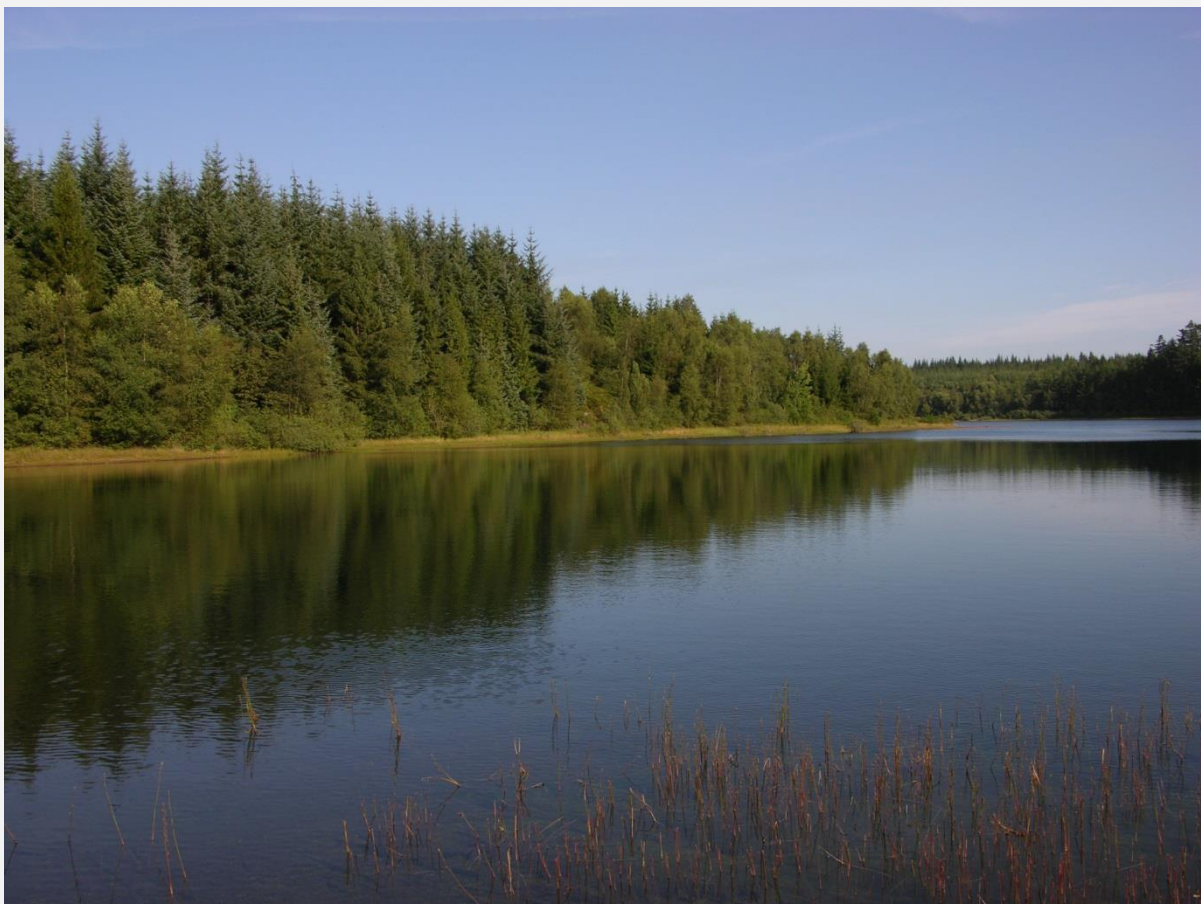
Af professor Helle Tegner Anker, Københavns Universitet

Hvad er god miljølovgivning? En afgørende forudsætning for en god miljølovgivning er naturligvis, at der anvendes virkemidler eller instrumenter, der er egnede til at opnå det tilsigtede mål, f.eks. en forbedring af vandkvaliteten. Der skal altså være tale om miljømæssigt set effektive virkemidler eller løsninger, der er baseret på et solidt videnskabeligt grundlag. En anden vigtig parameter er, at der er tale om politisk acceptable løsninger. Hvad der er politisk acceptabelt vil ofte være et spørgsmål om en passende afvejning mellem forskellige interesser. Dertil kommer spørgsmålet om økonomi, oftest at det ikke må koste for meget at opnå målene, dvs. at de valgte virkemidler eller instrumenter skal være omkostningseffektive. Det er imidlertid ikke altid nemt at regne på omkostningseffektiviteten af nye virkemidler eller instrumenter. Ikke desto mindre har politikerne ofte et stærkt fokus på omkostningseffektiviteten. Derimod er der ikke altid så meget fokus på en tredje vigtig parameter – nemlig om de valgte løsninger retligt set er holdbare. Der er således en række retlige rammer, som må respekteres – også af Folketinget.

Det gælder ikke mindst de EU-retlige rammer, f.eks. fastsætter EU's vandrammedirektiv både de miljømål, der skal opnås og i et vist omfang også den forvaltningsmodel, der skal sikre opnåelse af miljømålene. Medlemsstaterne skal sikre en klar og præcis gennemførelse af EU-retten i national lovgivning. Det følger imidlertid ikke altid klart af EU-lovgivningen, hvordan de enkelte krav og forpligtelser skal forstås. Her spiller EU-domstolen en afgørende rolle ved fortolkningen af EU-lovgivningen. Men vi må endnu vente på besvarelse af væsentlige spørgsmål. Eksempelvis spørgsmålet, om vandrammedirektivets mål om opnåelse af god tilstand og forebyggelse af forringelse er bindende mål, der skal iagttages ved administration af lovgivning i øvrigt eller de blot er styrende for fastsættelse af indsatsprogrammer? Er der tale om resultatforpligtelser – altså at målene skal nås – eller blot handleforpligtelser til at iværksætte en indsats? Et andet mere politisk spørgsmål er, om man blot skal holde sig til direktivernes minimumskrav eller om man eventuelt skal stille yderligere krav nationalt – også kaldet "overimplementering". Om nationale krav er udtryk for overimplementering eller ej kan imidlertid være vanskeligt at fastslå, hvis der er tale om EU-retlige forpligtelser til at opnå et bestemt miljømål – for hvornår er man i mål?

På nationalt niveau gælder også visse retlige rammer, f.eks. Grundlovens beskyttelse af ejendomsretten. Selvom Grundlovens § 73 ifølge sin ordlyd omhandler egentlig afståelse af ejendom (ekspropriation) kan også andre rådighedsindskrænkninger have en så indgribende karakter, at de kan sidestilles med afståelse og dermed have en ekspropriationslignende karakter. Afgørende kriterier er bl.a. indgrebets intensitet og begrundelse. I lyset af proportionalitetsprincippet skærpes kravet til nødvendigheden – og dermed til begrundelsen – jo mere intensivt et indgreb, der er tale om. Dyrkningsfrie randzoner på 10 m kræver derfor en stærkere begrundelse end de 2 m randzoner, som Højesteret i 1998 fastslog ikke havde en ekspropriativ karakter. Hvis den miljømæssige begrundelse for et indgreb er for svag kan det i den konkrete sag føre til, at et indgreb anses for at være i strid med Grundloven.

Et tredje element, når det handler om retlige rammer for god lovgivning, er kravet om retssikkerhed. Det gælder både retssikkerhed for den, der er adressat for reguleringen, og for borgerne i øvrigt. Kravet om retssikkerhed er først og fremmest et krav om, at det skal være

klart, hvad man må og ikke må – altså at rettigheder og forpligtelser skal fremgå klart af lovgivningen. Eksempelvis er det vigtigt, at kortgrundlag er retvisende, hvis der skal kunne udledes en umiddelbar retsvirkning fra kortmaterialet. Hvis man ikke ved, hvor de randzonebærende vandløb ligger eller kortene er fejlbehæftede, kan det både være vanskeligt for den enkelte lodsejer at overholde lovgivningen og for myndighederne at håndhæve lovgivningen. Lovgivningens administrerbarhed er også væsentlig for retssikkerheden. Er lovgivningen vanskelig at administrere kan risikoen for fejl og vilkårlighed i sagsbehandlingen øges. Det kan både være et resultat af manglende gennemskuelighed – også for myndighederne – i lovgivningen eller simpelthen et spørgsmål om virkemidler, der meget vanskeligt lader sig administrere. Eksempelvis var Grøn Vækst-virkemidlet reduceret vandløbsvedligeholdelse forudsat kombineret med en kompensationsordning, hvor det på forhånd skulle kunne udregnes, hvilke (økonomiske) konsekvenser den reducerede vedligeholdelse kunne få for omkringliggende landbrugsarealer, og efterfølgende skulle ske en justering i forhold til de faktiske tab. En sådan kompensationsordning ville imidlertid være meget vanskelig at administrere og det lykkedes tilsyneladende ikke at finde en holdbar ordning.

Gennemførelse af de for vandmiljøet gode løsninger kræver altså grundige overvejelser ikke kun med hensyn til, om de miljømæssigt og økonomisk set er omkostningseffektive og om de politisk set sikrer en acceptabel balance mellem forskellige interesser, men også med hensyn til, at de retligt set er holdbare. Grøn Vækst er et eksempel på, at de virkemidler, der umiddelbart ansås for miljømæssigt og økonomisk omkostningseffektive, efterfølgende viste sig at være vanskelige at håndtere i en retlig kontekst. Både randzoner og den reducerede vandløbsvedligeholdelse løb ind i problemer for så vidt angik administrerbarhed og retssikkerhed. Endvidere kan det ikke afvises, at usikkerhed om den miljømæssige effekt af randzonerne i særlige tilfælde kan være problematisk i forhold til grundlovens § 73. Hvor stor er f.eks. den miljømæssige effekt af 10 m randzoner omkring 100 m² vandhuller set i forhold til

det indgreb, randzonen udgør for den enkelte landmand, der måske har flere små vandhuller på sin ejendom? Kombineret med en ny politisk dagsorden med Vækstplan for Fødevarer (2014) har disse problemer formentlig været medvirkende til, at randzonearealet er halveret og den reducerede vandløbsvedligeholdelse helt er gledet ud som virkemiddel i de nyligt vedtagne vandplaner. Dermed er der også sat spørgsmål ved den meget topstyrede model med nationale reduktionsmål for bl.a. kvælstof og den dertil hørende statslige udmøntning af nogle få virkemidler i vandplanerne. Dette afspejles delvist i den nye vandplanlægning for 2. generation vandområdeplaner, hvor lokale vandråd har fået mulighed for at foreslå relevante virkemidler i vandløbsforvaltningen. Råderummet for de lokale løsninger synes dog at være begrænset.

I den nye politiske dagsorden er der lagt op til en målrettet (areal)regulering som opfølgning på Natur- og Landbrugskommissionens anbefalinger. Noget tyder på imidlertid på, at der er forskellige opfattelser af, hvad målrettet regulering går ud på. I Natur- og Landbrugskommissionens anbefalinger omfatter målrettet regulering bl.a. en ny sårbarhedsdifferentieret kvælstofregulering, hvor landbrugets gødningsanvendelse skal reguleres gennem normer, der er differentieret i forhold til arealernes retentionsevne og sårbarheden for det enkelte vandområde. I systemet kan indbygges en vis fleksibilitet ved anvendelse af dokumenterede virkemidler på bedriftsniveau. Det er forudsat, at den nye kvælstofregulering skal kobles med en indsats, der er rettet mod de mest sårbare arealer, f.eks. i form af udtagning, ekstensiv drift mv. En sådan indsats kan fastlægges i vandplaner, Natura 2000-planer eller som udmøntning af et grønt danmarkskort. Den samlede arealregulering skal imidlertid sikre iagttagelse af navnlig de EU-retlige rammer. Det må således sikres, at der sker en overholdelse af både vandrammedirektivets og habitatdirektivets krav. Samtidig skal lovgivningen være gennemskuelig og administrerbar og der skal tages højde for Grundlovens § 73, f.eks. hvis dyrkning af arealer bliver vanskeliggjort eller umulig.

Der kan altså være ganske lang vej fra idé til handling, når både miljømæssige, økonomiske, politiske og retlige rammer skal iagttages. Reguleringen af vandmiljøet ser lige nu ud til at være i et vadeded, hvor der er et behov for at give lidt slip på den topstyrede regulering og forvaltning, og i stedet at skabe mere fleksible rammer for målrettede og lokale løsninger. Det kræver en omstilling af systemer og tankesæt og det forudsætter en bred opbakning og vilje til at finde fælles løsninger både på nationalt og lokalt niveau.

DEBAT:

Til hver debat har vi fra Wilhjelmkonferencens planlægningsgruppen lavet en sammenfatning og en transkription af debatten. Til transkriptionen skal det nævnes at lyden ikke var perfekt og vi derfor i visse tilfælde ikke kan høre præcis hvad der er blevet nævnt. Derudover kan ordlyd og sammenhæng være svært at se på tekst så teksten skal tages med forbehold.

DEBAT: HVAD ER VANDETS FREMTIDIGE ROLLE I DET ÅBNE LANDSKAB? OG HVEM TAGER ANSVARET?

Debatdeltagere:

Havbiolog Henning Mørk Jørgensen, Danmarks Naturfredningsforening
Miljøkonsulent Lars Brinch Thygesen, Danmark Sportsfiskeri forbund
Natur og Miljøchef Bjarne Bringedal Svendsen, Køge kommune
Chefkonsulent Kitt Bell Andersen, Landbrug og Fødevarer

Ordstyrer:

Susanne Sayers – Nyhedsredaktør på Børsen

SAMMENFATNING

Oplægget for denne debat omhandlede hvor af interesserne så muligheder for samarbejde på tværs af deres egne områder. Desuden ville de fokusere på, hvordan de selv så fremtiden for de ferske vande i Danmark.

Bjarne Svendsen fra Køge kommune lagde for, og redegjorde for de temaer som var særligt relevante i kommunalt regi. I denne forbindelse blev der givet udtryk for, at klimasikring var meget højt prioriteret i kommunerne, hvor man har været i gang med klimatilpasningsplaner, fordi der med klimaændringerne kan forventes mere ekstreme vejr forhold, som vil øge presset på de danske vandløb. Mange købstæder i Danmark ligger for enden af -eller undervejs i å systemer, og kan blive hårdt ramt af disse vandmasser, hvis der ikke er taget højde for dem. Derfor var Bjarne Svendsen stor tilhænger af projekter, som kunne benyttes til at tilbageholde disse vandmasser, og mente at vådområdeprojekter hang godt sammen med de kommunale planer om klimatilpasning.

Henning Mørk fra dansk naturfredningsforening kunne konstatere, at der i en historisk kontekst var sket en markant reduktion af ferskvandsområder i Danmark. I vikingetiden udgjorde søer og vandløb omkring 5% af landskabet, og moser omkring 10%, det samlede areal for disse er blot nogle procent i dag. Det blev vurderet at den reducerede mulighed for at disse økosystemer kunne tilbageholde de stigende vandmasser, kunne blive aktuel på grund af klimaforandringer. Det blev ligeledes bemærket at 60% af det danske land i dag er dyrket, og at 50% af dette ydermere kan karakteriseres som intensivt dyrket land. Det blev påpeget at dette tal lå 20-point over i sammenlignelige land. En af konsekvenserne er, at der dyrkes helt ud til vandkanten. Derfor var budskabet fra Henning Mørk, at landbruget skulle trække sig tilbage og gøre mere plads til vandløbene.

Landbrug og fødevarer repræsenteredes af Kitt Andersen. Herfra var holdningen at man i Danmark trods den intensive dyrkning havde det mindste miljøaftryk globalt. Fra landbrugets side er man interesseret i at have vand ude i det åbne land, men ville stadig have lov til at benytte den frugtbare danske jord til at dyrke afgrøder på. Der var enighed omkring at 50% og op i mod 60% af det danske landbrugsland var drænet, men det påpegedes at sådan har det været gennem århundreder, og at man fra landbrugets side ikke var interesseret i at ændre ved denne praksis.

Sidste debattør i eftermiddagsdebatten var Kaare Manniche fra dansk lystfiskerforbund. Fra lystfiskeres synspunkt vil man meget gerne have plads og kontinuitet, et eksempel var spærringer, hvor lystfiskeres finder at det vigtige er at fisken kan bevæge sig frit i vandløbene.

Desuden påpegedes det faktum, at vandløb og ådal hænger sammen som meget vigtigt. Dette skyldes at ådalene har en værdi som spredningskorridor.

En lille personlig kommentar fra Kaare Manniche i den anledning, er at alting i dag opgøres i værdi: "det er jo det trælse, at vi skal hele tiden sætte værdi på det vi gør".

Hertil lød kommentaren, at den værdi som ligger i bevarede naturområder vil afskrives uendeligt. Et eksempel var Fiil sø, hvor interessen og tilstrømning af mennesker havde været stor, eller ved Vadehavet, hvor eksempelvis københavnere vil betale penge for at tage toget over for at se en flok svaler. Pointen her var, at der er en værdi, og at det skal man huske når der snakkes arealanvendelse og landbrug.

Første spørger henvendte sig til landbrugspraksis i Danmark, og det blev spurgt hvorvidt man kunne benytte et "landbruget betaler" princip når der sker miljøforurening af naturen på grund af landbrug. Dette spørgsmål blev sendt rundt til hele panelet.

Kitt Andersen var første debattør til at behandle dette spørgsmål. Forureneren betaler princippet blev anset for et meget godt princip – "Hvis man forurener, så skal man også rydde op". Til gengæld blev det fra Kitt Andersen konstateret, at et sådant princip ville kræve, at landmanden havde nogle områder hvor de skulle omstille sig hvilket endnu ikke var sket. Desuden blev det pointeret, at lovgivningen i dag var indrettet sådan at landmænd ikke foretog sig noget ulovligt. Derfor blev det anset som et meget politisk spørgsmål, og her var hun også interesseret i at høre hvordan lovgivningen var i EU sammenhænge.

Bjarne Svensen var enig i, at det i teorien var en god ide. Her var holdningen dog, at der er meget forskel på forskellige landområder, og hvordan de i så fald skulle reguleres. Her pointerede han, at der var en del jura som skulle på plads for at princippet kunne blive aktuelt. Derudover kunne han ikke se at en sådan implementering kunne bruges alle steder. Dette synspunkt kunne Henning Mørk tilslutte sig.

Fra publikum var der yderligere to kommentarer til dette spørgsmål. Den ene var, at kontrolmuligheden er nærmest umulig hvis man vil regulere forskelligt fra jord til jord. Den anden lød, at der vil være en konkurrencemæssig skævvridning mellem landmænd, hvis den ene måtte gødske mere end den anden.

Kaare Manniche pointerede, at det kunne være meget nemt, da man bare kunne fjerne landbrugsstøtten på de vigtigste naturarealer. En anden mulighed var at ekstensivere disse arealer. En anden pointe fra Kaare Manniche var, at der i dag er meget fokus på vækst, og ikke så meget på værditilvækst. Et spørgsmål han her fik lyst til at stille til Kitt Andersen, var hvordan hun så dansk landbrug om 30 år. Her forestillede Kaare Manniche sig et scenarie, hvor professionelle bestyrelser sidder på jordbrugene, og kan bestemme om der skal dyrkes i ådale og så videre.

Kitt Andersen tog kommentaren op om hvorvidt det er umuligt at kontrollere landmændene, hvis kvælstofreguleringer blev justeret efter hvilket område der var landbrugsdrift. Hun mente i den forbindelse, at man skulle benytte en bred palet af dokumenterbare virkemidler. Med dem ville man kunne se, hvad der løfter påvirkningen, og hvilke reduktionskrav der skal være, hvilket i sidste ende kunne betyde, at man kan have et intensivt dyrket landbrug, samtidig med at man passer på vandmiljøet.

I relation hertil kunne Kaare Manniche konstatere, som en selvfølge, at jo tættere dyrkningszoner er på vandmiljøet, jo større er risikoen for, at man forurener vandmiljøet. Derfor ansås det for vigtigt at man opnåede resultater, som Dansk Lystfiskerforening havde

gjort, gennem dialog med landmændene. En anden ting som Kaare Manniche bemærkede var, at der med et ændret klima, også ville komme perioder, hvor det bliver mere tørt om foråret og sommeren. Dette ville ved intensivt dyrkede arealer betyde, at opløbsvand til vandløb ville blive anvendt til landbrug, hvad også kunne anses som problematisk. Til dette kunne Kitt Andersen konstatere, at beslutninger om hvorvidt et areal skulle gå ud af drift ville være en politisk beslutning, og den skulle virke alle vegne. Folk som ejer landbrug har en økonomi som skal dækkes. Hun kunne hertil konstatere, at hvis der er folkelig opbakning om at udtage arealer af produktion, så ville det blive sådan. Men at landbrug og fødevarer i så fald gerne ville involveres i en sådan beslutning om hvilke arealer, der skulle tages ud af drift.

Susanne Sayer bragte dernæst debatten videre over i et spørgsmål om hvem der skal tage ansvaret for vandmiljøet i de ferske vande, og hvordan vi kommer videre med at forbedre tilstandene.

Bjarne Svensen fra Køge Kommune kunne fortælle at man ude i kommunerne var færdig med planerne til vandplan 1 som skal føres ud i livet i løbet af 2015, hvor planlægningen af vandplan 2 skulle begynde efterfølgende.

Der var i denne sag bred enighed om, at opgaven og ansvaret lå hos kommunen og staten. Henning Mørk tilføjede, at oprettelsen af vandråd er et godt udgangspunkt for at opnå succeser på vandløbsområdet. Dette kunne blandt andet konstateres ud fra en PhD på KU, som viste at $\frac{3}{4}$ af dem som har deltaget i vandråd, har været tilfredse med resultatet.

Hertil kunne Kaare Manniche ønske sig, at man havde et højere ambitionsniveau i forhold til ferskvandsmiljøet. Man kunne blandt andet også kigge på moserne, hvor der var dræn og hvor man alligevel ikke dyrkede så meget. Det drænvand som kommer fra moser giver okkerproblemer i vandløbene. Med det eksempel kunne Kaare Manniche konstatere, at det ville være en god ide med en hollistisk tilgang til indsatser på ferskvandsområdet.

Dagens sidste spørgsmål omhandlede spørgerens frygt for, hvorvidt de vandplejeprojekter man bestemte sig for at starte, om man i disse også havde taget det lange perspektiv med i sine overvejelser.

Spørgeren, hvis arbejde bestod i pleje af vandløb, frygtede at man ville se det samme som man havde set ved det millionprojekt det havde været at udgrave vandhuller, som efterfølgende havde stået ubehandlede hen, og derfor var groet til. Den sidste kommentar var rettet til kommunernes uddannelse af folk, som skulle stå for den generelle vandløbspleje. Denne består efter spørgerens udsagn af et kursus på tre dage, som er den eneste uddannelse det kræves til at uddanne en person til det arbejde. Her forslog spørgeren en reel uddannelse, som var rettet mod folk som kunne være vandløbsplejere.

Dette spørgsmål svarede Bjarne Svensen på. Han kunne fortælle, at man i hans kommune også havde diskuteret, hvorvidt der skulle en autorisation til for at man kunne foretage pleje af vandløb, som man ikke ville kunne få ved blot at have været på kursus i tre dage. Derudover kunne han henvise til, at man i kommunerne har en plan for vandløb og søer, og at den skal man følge. Til sidst kunne han medgive, at arter som pindsvineknop og vandpest var svære at holde nede, fordi man grødeskærer indtil Sankt hans og nogle gange først kommer tilbage til september. I denne periode er der fuldstændig tilvokset af vandplanter igen. Hvis dette skulle løses ville det blandt andet kræve flere midler, men det blev pointeret at ferskvandsindsatsen kæmpede om de samme midler som ældrepleje eksempelvis, derfor kunne det blive svært at få ekstra midler til vandløbsplejen.

En kort kommentar fra hver af de tre debattører:

Bjarne Svensen kunne fortælle at han skulle tilbage og fortsætte indsatsen på ferskvandsområdet. Den store dækning af ferskvandsområdet er ikke noget nyt, men har stået på i 30 år i større og mindre grad. Han kunne spore fremgang, og troede på at vandløbsindsatserne kunne lykkedes.

Henning Mørk kunne konstatere at man fornuftigt nok plukkede de lavt hængende frugter i vandplejeindsatsen. Til gengæld savnede han en mere ambitiøs indsats, hvor man inddragede flere søer og vandløb i vandplanerne. Derudover kunne han konstatere at vandrådene havde været en stor succes, og at man bør holde fast i disse.

Kitt Andersen mente derimod at vandplanerne var meget ambitiøse. Det videre arbejde skulle fokuseres mod embedsværket og politikere, og fastholde at man ville arbejde for nogle indsatser som er fornuftige, pragmatiske, løsningsorienteret og målrettede.

Kaare Manniche skulle hjem og udbrede det gode budskab, om hvor fantastisk det kan være derude, han ønskede noget mere plads til vandløbene, og noget mere vand i dem. Han så det som en vigtig opgave, at overbevise politikerne om at det godt kan betale sig at gøre en indsats i vandløb og søer. Han kunne i den anledning konstatere, at det eneste der betyder noget for det politiske land, det er: "Hvad er det værd?", derfor skulle man fortælle at disse indsatser har stor værdi.

TRANSKRIPTION

SS: Første spørgsmål er hvad vandets fremtid er, men først vil jeg gerne bede hver af jer om at give et oplæg på 2 min. Hvor i meget gerne lige kommer ind på, hvor ser i samarbejds mulighederne på tværs, for der er jo mange interesser repræsenteret i dag, og selvom der er mange lighedspunkter, så er der også mange steder hvor vandene skilles så at sige. Jeg giver dig ordet først Bjarne:

BS: Tak for det, jeg tror at vandløbenes rolle er som den altid har været, og det er at skaffe os af med vandet, og det gjorde de også før vi kom til. Det som jeg tror er det ret nye der kommer væltende ind fra siden, og som optager folk meget ude i kommunerne hvor jeg jo sidder, det er klimaet. Vi er i gang med at lave klimatilpasningsplan, dvs. vi har faktisk været lige ved at gøre den færdig i det fleste kommuner i hvert fald, og nu skal vi føre det ud i livet. Og så kommer vi måske til konflikten, fordi nu vil vi jo gerne have vandet gennet ud i havet, der hvor det hører hjemme, men gør man det, så har man balladen, fordi undervejs lige til sidst der ligger der lige pludselig en købstad, prøv lige og tænk på alle de købstæder vi har, de fleste af dem har en å som går lige igennem og kommer der sådan en tsunami væltende ned igennem, så har vi balladen, det kun vil blive værre. Så man bliver måske mere optaget af i kommunerne at kan vi lade vandet blive lidt længere oppe i systemet og derved forsinke det der, og det går rigtig godt hånd i hånd med vådområder som der også har været talt meget om, altså lade engene genopstå, lade ådalene genopstå, jeg tror det giver en udfordring og en synergi så det batter på det område hvis vi skal tage fat i det, det er meget nemt.

1.59.00 HM: Jah altså, sådan som jeg ser det, så skal der meget mere vand i de danske ud fra en naturbetragtning kan man jo sige at der, hvis vi går tilbage til vikingetiden så havde vi vel omkring 5% der var dækket af søer og vandløb her i landet og så var der moser, og der var andre vådområder som udgjorde 10%, så vi har altså 15% som egentlig er domineret af vandet i det her land – vi har måske et par procent i dag, og det er mere, den store udfordring ligger, vi får mere vand i de klima.... vi har, og vi har alt for lidt plads til det vand der allerede er i dag hvis vi skal så har vi en anden udfordring, og det er på den landbrugsmæssige side, over 60% af landet er landbrugsland og omkring 55% af det er faktisk intensivt dyrket. Hvis vi skulle kigge på lande som vi kunne sammenligne os med, så har de en meget lavere grad af intensiv dyrkning, måske omkring 35% som er intensivt dyrket, der ligger vi altså 20% arealmæssigt over hvor vi dyrker intensivt, og det har jo den konsekvens at vi dyrker helt ud til vandkanten, derfor har vi også de problemer vi har, de udfordringer vi har både som resultat af fosfor og især kvælstof som vi dyrker direkte lige ud i vandmiljøet stort set i Danmark, de ting vi taler for er simpelthen at der skal være mere plads til vandløb, og det betyder også at landbruget skal trække sig tilbage fra det vandmiljø som bliver meget påvirket, så jeg ser en fremtid, hvis vi skal opnå alle de ting vi gerne vil, og vi skal også håndtere de klimascenarier som vi også, så skal vi have meget mere vand i vand.....

2:01:36 KA: Ja, jeg taler selvfølgelig for, at vi skal have et landbrugsland som vi har nu, jeg taler for at vi har nogle rigtig gode frugtbare jorde som vi skal have landbrugsproduktion på, vi er, jeg tror faktisk vi er det land i verden som har det mindste aftryk, trods alt, på miljøet, så hvis man skal prøve at være en lille smule global i sin tilgang, så synes jeg det er værd at have med i sine overvejelser, vi synes selvfølgelig der skal være vand ude i det åbne land, vi ku godt tænke os det var i vandløbene og i søerne, og der hvor man planlægger for det, det kunne være vådområderne og opsamlingsbassiner, mange andre steder. Det ville jo være til fordel for alle, vi synes ikke vandet skal være oppe på markerne hvor vi godt vil have lov til at producere. Vi har afvandet/drænet vores landbrugsjord gennem århundreder og ja, der er store dele af dem der er dræned, omkring 50% måske op mod 60% men det er jo en og vi kunne godt tænke os at fastholde at det er sådan det er, vi vil også godt være med til at bidrage til nogle løsninger der til os alle sammen.

KM: Det er svært at komme sidst, jeg kan kun tilslutte mig meget af det der er blevet sagt, men vi lystfiskere vil meget gerne have plads og kontinuitet, vi har snakket spæringer i dag, men vi opfatter jo det at fisken kan bevæge sig frivilligt i vandløbene som noget meget vigtigt, og så sagde Niolaj noget meget væsentlig, at vandløb og ådal hænger sammen, så vi skal altså også have det her vand op, der er jo ikke mange danske vandløb der kan meandrerer, som er den naturlige proces i en ådal, fordi den ligger dybt. Så vi skal op og have kontakt, nu var jeg selv med i hjemme i jylland, og jeg synes det er lidt tankevækkende at det der egentlig gav den landbrugsdrift vi har i dag, det var jo netop oversvømmelser af enge, så vi kunne bjærge noget foder til vores husdyr, nu er det ved at tage livet af landbruget at vi har nogle våde enge, det er lidt paradoksalt, men der er også nogle arealer i dag som er stykvis usikre, og hvis ikke vi skal kunne give dem tilbage til naturen, altså ådalene har en værdi som spredningskorridor, og den natur, nu ved jeg godt Kaare han satte det lidt på spidsen, der var kompensation for alt det han sagde, min kollega, men det er jo det trælse at vi skal hele tiden sætte værdi på det vi gør, men de her naturgenopretningsprojekter, vi kan nævne Fiil sø, vi kan nævne Skjern å, vi kan nævne de forhold der tilgodeser naturen, altså det man skal tænke på og nu var Helle inde på det politiske at det er jo noget der afskrives uendeligt hvis vi passer lidt på det, og hvad er så det, jo jeg bor ikke så langt fra Fiil sø, og bare den tilstrømning af mennesker der er, bare vadehavet, bare det at nogle "dumme københavnere" vil tage toget over for at se en flok svaler, og ligge og betale en masse penge for det, og det gør man fra hele landet også andre steder fra, komme og fange en fisk, altså der er en værdi, det skal vi altså huske når vi snakker om arealanvendelse og landbrug og så videre. Jeg var meget glad for Helles indlæg, fordi fra at være enormt opmuntret af de spændende ting der blev sagt i formiddag så bombede hun os lige tilbage til realiteterne i vores lille land, men hvis vi nu skal være lidt pragmatiske, så synes jeg at dialog, og det at vi kan, skal vi sige, dele vores vand og få lidt mere natur og vandløbene, søer er noget som de fleste mennesker har noget erfaring med og nogle holdninger til, man kan kigge på dem, man kan plukke nogle blomster, man kan fange en fisk, men det har en værdi i (beskæftigelsen??).

SS: Det var så 2 min + 8%, men du er så også lystfisker. Er der spørgsmål, ellers kan vi sagtens stille – der er første spørgsmål:

Spørger: Jeg synes vi ved denne konference har hørt alt for lidt om EU og EU lovgivningsreglernes betydning, for de ting vi har snakket om, men det kan vi gøre godt ved en anden gang, jeg synes heller ikke vi har hørt så meget om hvor meget de der forkætrende randzoner, hvilken betydning de har for det vi har snakket om, og så til Helle: Der var lige et par ting jeg ikke forstod mht randzoner og den private ejendomsret, man har da altid kunnet regulere brugsretten, det gør man da i forvejen ved for eksempel pløjegrænser ved gravhøje, er det også en krænkelse af den private ejendomsret?

Helle Tegner Anker: Det jeg forsøgte at sige det, at når det handler om rådighedsindskrænkninger, så må man konkret vurdere fra sag til sag, om de er så indgribende at de kan have en ekspropriativ karakter, og det er så noget man vurderer, og det har man for eksempel haft ved domstolene, at 2 meter bræmmene, dyrkningsfrie bræmmer ikke må have ekspropriation, fordi det var så begrænset et indgreb i forhold til den enkelte landmand, der var nogle regnestykke på at det kostede 300-600 kr driftstab om året eller noget i den stil, men når det er 10 m randzoner, så kan man måske snakke om noget andet, og hvis den miljømæssige begrundelse er meget svag i konkrete sager, så får man altså et problem, eller kan man få et forklaringsproblem, så jeg har ikke sagt at det var ekspropriation, jeg siger bare det er bare en overvejelse man er nødt til at have med i betragtningen.

Samme spørger: Jo, men altså, jeg synes bare det var et meget politisk indlæg du holdte, på den set fra min synsvinkel, forkerte måde, jeg synes du satte nogle store spørgsmålstejn omkring regulering af brugsretten, men et kort tillægsspørgsmål, kunne man ikke løse en stor del af de her problemer ved at indføre et " forureneren betaler" princip for landbrugserhvervet?

SS: den kunne jeg godt tænke mig at sende hele vejen rundt, og måske er det bedst at vi lige starter med landbrug af fødevarer:

KA: Hvis jeg lige hurtigt må svare på spørgsmålet omkring randzonerne, nu har jeg selv været en del involveret, som Helle Tegner Anker nævnte, så har landbruget en sag kørende, og det er ikke fordi, jeg er ikke juraprofessor eller noget andet, jeg skal ikke sige hvad udfaldet bliver af det her, jeg kan fortælle at ift. nogle af de her landmænd som vi har besøgt som så ikke hvad det er problemet er, hvis du tager ned på Lolland så koster på vestlolland koster jordpriserne 360.000 kr pr hektar og det er bare et rigtig højt tal og det er vidst også det højeste i hele landet, men hvis man er dernede og har en kartoffelproduktion eller er svineproducent og du for eksempel har en 5 hektar eller 10 hektar randzone som forsvinder fordi det bliver lavet om til randzoner, så kan du hurtigt selv gange tallene sammen og se at det bliver til et vældig stort værdital, det er en måde at regne det på, og jeg siger ikke at det nødvendigvis er den rigtige måde at regne det på, men det giver i hvert fald et billede af, at hvis man laver en regulering ved hvilken man ikke får compensation eller erstatning for, så vil du stå og mangle nogle produktions.... som hvor du skal sprede din husdyrgødning, du skal ud og købe noget sojaskrå fra sydamerika eller hvor du køber det du nu skal. Det var bare lige et indlæg til det. Forurener betaler-princippet: Et eller andet kan man sige, jeg kigger lidt over på Helle Tegner Anker, jeg kunne godt tænke mig definitionen af hvordan man tænker det også i EU sammenhæng, jeg vil egentlig sige at i forhold til lige landbrugets produktion så er der noget meget fornuftigt i, at vi taler om hvis man forurener så skal man også rydde op, men det stiller nogle krav til at man har nogle forskellige muligheder for at omstille sig og gøre nogle andre ting, og det mener jeg i virkeligheden ikke vi har muligheden for i dag, og så er der det princip om hvis man har købt og betalt for noget så man har en ret og en pligt til, det er jo lovligt -der er jo ikke ulovlige forhold her, s er det jo en lovgivning der skal gå ind og ændre den politiske vilje der skal til at man skal lade vær med at gøre noget eller gøre noget andet, så jeg tænker det er et meget politisk spørgsmål det der.

KM: Jeg har lyst til at sige at vi behøver ikke engang lovgive os ud af det, for noget af det der gør måske, at man dyrker nogle arealer som ikke er hensigtsmæssige at dyrke i forhold til miljøet det er jo landbrugsstøtten, altså enten kan man give noget mere til at ekstensivere de her arealer eller så kan man simpelthen fjerne landbrugsstøtten fordi så tror jeg nogle af vores allervigtigste naturarealer de ville komme ud af den her produktion

SS: De ville komme naturligt tilbage?

KM: Og så vil jeg også sige, at udviklingen den går jo så stærkt, og vi snakker landbrug, der er jo mange grader, fra sådan en husmand som jeg der har to kødkvæg til en industri hvor der står 1000 køer der aldrig kommer ud, altså det er jo ikke når man er i København, det er jo stenet, og man snakker bevidstløst om vækst, kunne man måske ikke snakke lidt mere om værditilvækst, ovre i vejle ådal er der åstude, vi har vadehavslam som københavnere igen vil betale lidt mere for herovre, noget af det jeg synes er lidt spændende og det ku være Kitt kunne fortælle lidt mere om det, men hvordan ser det ud om 30 år? Da natur og landbrugskommissionen afgav sin betænkning, der var finansverdenen meget på banen og proklamerede at selvejet er væk, hvad sker der om 20-30 år? Med professionelle bestyrelser, vil de dyrke i ådalene? vil de pløje marginaljorde? you name it.. Jeg tror der bliver en behård forretningskellen mellem hvilke arealer vi vil dyrke og hvilke vi ikke vil

SS: Tak, og jeg tror lige vi skal tage et par spørgsmål så kan vi lige samle op hernede nogle hernede, der var nogle heroppe:

Spørger: Susanne Mogensen, Aalborg kommune, det er et spørgsmål til Kitt, jeg tænker at jeg har være med i det her i mange år og hver gang der bliver snakket virkemidler, så selvom vi snakker generelle virkemidler, så brokker landbruget sig lidt, og synes at det målrettede er det mest rigtige, men jeg synes når jeg hører jer så snakke målrettet så er det hvor i kan få lov til at lave mere, jeg savner lidt nogle eksempler på hvor det er sådan, mindre, i nordjylland der er der allerede 40-50 landmænd der melder sig ud fordi de hører at deres top arbejder for målrettede indsatser fordi de er bange for at gøre det mindre, så jeg vil rigtig gerne høre nogle eksempler på hvad det er landbruget synes man skal gøre, og hvad man ikke skal gøre?

SS: Flere spørgsmål?:

Spørger: Jeg har en opfølgning på det spørgsmål der – Kaj Sand Jensen, jeg vil notere mig på at man fra landbrug og fødevarer også jordprofessor plæderede for individuelle fleksible løsninger, men man skal være opmærksom på at det kan jo blive et ragnarok, fordi i massere af tilfælde så løber alt vand jo ikke ud veldefineret så man kan måle på det, og vurdere det, det

løber ledende ud og så kommer bomben som vi taler om lang borte via grundvandet, det er det ene aspekt, det vil sige kontrolmuligheden er meget meget vanskelig, for ikke at sige, ikke-eksisterende, det andet er jo at der allerede er betydelig fleksibilitet i den måde man kan anvende sin gødning på marken, så jeg vil stærkt advare mod at man følger landbrugskommissionens anbefalinger i de her områder, så skal alle forskningslaboratorier her i landet meget op for kvælstof og fosfor, det lyder ikke sjovt, bare for Danmark.

Spørger: Jakob Moslund, PhD – Det var lidt i samme retning også med den her målrettede regulering, nogle steder vil man godt kunne sige der er visse arealer der kunne tage lidt mere end andre arealer, men hvordan vil landbruget kunne administrere det selv? Hvis en landmand får lov til noget mere end en anden så vil der være en konkurrenceforvridning, vil det overhovedet være realistisk at arbejde med den slags reguleringer?

BS: Det var mange ting, og jeg ved ikke om jeg kan starte med alting, først det med, forureneren betaler: Det tror jeg alle går ind for umiddelbart, men det er jo ikke altid den er så nem at have med at gøre, vi forurener jo alle sammen det gør landbruget også, selv økologisk landbrug forurener, og hvad er det så man skal betale for? Der er jo ikke en konkret skade af det, så der er nok en hel del jura og masser af kopper kaffe hvis man overhovedet skal tænke det den vej igennem, så jeg synes princippet er godt og man skal bruge det hvor man kan, jeg tror bare ikke man kan bruge det alle steder

Hvad var der mere af emner der blev rejst? Det var det med landbruget og at lægge reguleringer rundt omkring, der vil jeg bare sige at hvis vi ude i kommunerne skal forvalte det, så vil vi jo efterspørge noget der er forvaltningsegnet, det er det ikke altid at sådan noget er, det lægger vi meget vægt på, det skal altså også være praktisk håndterbart, vi kan godt lide at få nogle opgaver der er løsbare, og ikke noget som er viklet ind i alle mulige uforståelige ting og sager og det kunne godt lyde som om det her er noget som er svært at håndtere administrativt, en administrativ kæmpe, men jeg ved et ikke.

SS: Vi kan i mellemtiden konstatere at vi har redet fremtiden for verdens kaffebønder.

HM: Bare lige til forureneren betaler princippet, det er et godt og udmærket princip som er slået fast i mange sammenhænge, jeg tror bare ikke lige at over for landbruget vi kan se nogen i landet som det er i øjeblikket af dem der skulle foldes fuldstændig ud og det som Bjarne siger, det vil også være en meget besværlig måde at håndtere det på, jeg tror måske mere man skulle målrette den støtte som landbruget lige nu får i retning af at landbruget foretog sig noget og fik nogle måder og agere på og dyrkning.... (faget?) på som samfundet kunne være interesseret i, altså støtten ku være mere som sagt, det tror.....

KA (2:17:03): Ja, jeg kan godt lide den sidste du nævnte Helle i forhold til at det jo er et politisk samfundsmæssigt spørgsmål, det her med, hvad er det vi vil betale for? Jeg kan ikke lade være med at være lidt provokerende og sige: penge, penge, penge. Altså hvis man står med en debat(?????) hvor man har sammensat den på en bestemt måde, hvor det er lovligt, man må gerne, man får nogle EU tilskud, så er det altså en overordnet diskussion, hvad er det man skal have penge for? skal man faktisk have penge for at lade være med at dyrke? eller skal man faktisk have penge for at dyrke på en bestemt måde? osv.. Det er jo en interessant diskussion som jeg synes hører med til det her. Jeg vil også gerne svare lidt til det der med fleksibiliteten og "hvordan er det nu", vi forestiller os ikke en eller anden form for ragnarok, forstået på den måde: "gør hvad du vil, og så ser vi om det virker"- måde, vi forestiller os selvfølgelig nogle gennemprøvede dokumenterbare virkemidler som af en eller form for palette, hvis det nu er der skal ske noget oppe på dyrkningsfladen, vi vil jo godt have det sker nede i vandet, eller på vej fra

dyrkningsfladen og ned til vandet at man måske kunne samle kræfterne der så vi kunne få lidt af det hele, så vi kan dyrke landet intensivt men samtidig passe på vandmiljøet, men hvis der er nogle ting der skal ske oppe ved dyrkningsfladen og det vil jeg ikke afvise at det måske kunne komme til at ske, jamen så er det det her med måske at have en palette af virkemidler som er dokumenterbare i orden, men som man kan bruge i den samme dyrkningsflade som vi hele tiden taler om, så hvis vi i den kan være i stand til at finde ud af hvad løfter påvirkningen? hvad kan vi nå? hvad kunne målet være, hvad for nogle reduktionskrav skal vi have så tænker jeg sørme også man kan det med nogle dokumenterbare virkemidler som man så kan bruge som så kan tilpasses, hvis jeg nu for eksempel sku sige, jamen jeg vil gerne vil gerne plante noget elefantgræs i stedet for, jeg vil gerne udtage det her areal, jeg vil gerne gøre et eller andet andet fordi det passer mig i forhold til så om jeg har en eller anden udledningstilladelse jeg skal nå, men til gengæld kan jeg så få lov til og give den gas fordi jeg har nemmere ved at tjene de penge som jeg nu skal tjene, det tror jeg var lidt til den med fleksibiliteten og ragnarokken og målrettetheden vel også, det kunne bliver meget længere i forhold til det her med hvordan er det så vi vil måle det, jamen hvordan er det vi måler det i dag? Vi er nødt til at tro på at hvis vi har nogle dokumenterbare virkemidler man kan bruge så er det vel lige så godt som det man gør i dag.

SS: Kaare, i har jo gode erfaringer med landbruget når det gælder vandplejen, ikke?

KM: Bestemt, og det handler jo om det lange seje træk og de mange gode kopper kaffe og så have den her konstruktive dialog, men jeg synes måske vi glemmer nogle ting i dag, fordi for mig er det helt åbenlyst at jo længere der er fra de dyrkningszoner som Kitt nævner, de her intensivt dyrkede arealer, og så til overfladevandet, jo større vi kan lave den afstand så må der logisk være en bedre beskyttelse både med gift/sprøjtning og gødning, selvfølgelig skal vi afbryde drænene nede i engen osv., men så kunne jeg godt tænke mig at høre om ikke der var den mulighed om landbruget ikke kunne tænke sig at sige, jamen det var måske det vi kunne en ting som vi ikke har berørt i dag det er med hensyn til klimasikring, altså hvor meget – vi kan jo opleve nogle vandløb der tørrer ud når vi skal kunstvande meget på de der intensivt dyrkede arealer og hvor vi henter vandet i nogle reserver som også føder vandløbene, så for det der for mig, når vi snakker klimasikring så snakker vi tit om oversvømmelser fordi det ødelægger det for os,men naturmæssigt er det modsatte i forårsmånederne og sommermånederne lige så alvorligt, så et var to ting: Kan vi få nogle arealer kan vi pakke vandløb og søer ind? Og hvad gør vi med tørken? Det er syndt for Kitt i dag.

SS: Jeg har også nogle helt konkrete spørgsmål, nu har vi hørt om hvad i ikke vil, men hvad vil i egentlig?

(2:22:00)KA: Jeg synes måske jeg har svaret på det, men jeg vil da gerne svare på det igen, vi vil jo gerne være med i en samlet plan, vi vil gerne hvis samfundet ønsker det og gerne vil betale for det så vil vi jo gerne ind, om vi skal have penge for det ene eller det andet, jamen hvis det er et samfund der beslutter at det er det her vi vil, vi ved at det er det der skal til, vi har nogle dokumenterbare virkemidler som kan træde til, bl.a. det her med og kører ud i hele landet form ud i noget vand, det tror kan virke men altså hvis nogle af de her ting er noget man ønsker og man ved det virker osv. så er det et spørgsmål at inddrage nogle folk med i planlægningen så kan det jo være der viser sig nogle løsninger som er helt naturlige som er meget ... (virkelige????) men det er igen den der med at vi er nødt til at se at det er jo ikke løsninger der virker alle vegne det er jo løsninger der skal skræddersyes der hvor det nu kan passe til, og så er der nogle mennesker derude med en økonomi som skal have dækket den men hvis det er et samfundsmæssigt ønske og er politisk besluttet, jamen så er det jo sådan det er og så indgår vi i den planlægning der er, det kunne være rart hvis vi kunne blive involveret, og være med til at pege på de arealer som ligesom kunne komme i spil.

SS: Det bringer os jo så lidt videre til den diskussion jeg bemærkede, som også er her i dag, jeg hører jo mange som er meget enige om meget i det her, men også når vi kommer ned og bliver mere konkrete, så er det egentlig i virkeligheden meget svært. Men hvem skal tage ansvaret her? Hvem skal sparke det her videre nu? der er nogle ting kommunalt allerede der er noget statsligt, men hvad skal der til for at vi får den her forbedring som vi rent faktisk gerne vil have? Der er et spørgsmål mere her:

Spørger: Jeg spørger bagefter.

BS: Jamen der er allerede lagt en drejebog nu er vandplan 1 lige vedtaget og så skal vi i gang i kommunerne, som det er lagt op skal vi lige lave en vandbehandlingsplan, og den skal vi prioritere hvornår vi skal gå i gang med den indsats, og det bliver rasende nemt, der skal stå nu alle steder for vi skal nemlig være færdig til næste år, så det er bare fuld tryk fremad, og så kommer vandplan 2 lige bagefter og så skal vi i gang med også at gøre den færdig, så i kommunerne der er det fuld skrue fra nu af stort set

HM: Jamen der er jo ingen tvivl om hvor ansvaret ligger fordi det er jo en myndigheds forpligtelse simpelthen at overholde det direktiv der er, det er en statsforpligtelse som til dels bliver skubbet videre til kommunerne, men overordnet set så ligger den bare der, det jeg synes er interessant det er hvor mange der vil have inddragelse både lodsejerne og alle mulige andre interesser i det åbne land, og det har vi jo lige haft en runde med, for første gang med de her vandråd som har kørt over en forholdsvis kort periode hvilket har været meget afgørende for den succes det har haft, der har været en PhD her på universitetet eller er ved at blive det, som har lavet en undersøgelse som har vist at $\frac{3}{4}$ af dem som har deltaget i vand....(rådet????) de har faktisk været rigtig godt tilfreds med resultatet og man har jo også nået i mål, det hørte vi jo Krågerup sige i dag, i forhold til den her meget begrænsede opgave som man rent faktisk var så jeg synes jo inddragelsen var rigtig god, også fordi det var en bunden opgave over et kort tidsrum så det vil egentlig også være med som organisation at stille frivillige mennesker til rådighed og ikke mindst så var der en binding i som hed, at hvis ikke vi er enige med hinanden om at finde nogle fornuftige virkemidler, så er det altså staten(????????) der i sidste ende beslutter hvad der skal ske, så hvis vi inddrages på den måde at man har nogle og noget medbestemmelse men også en pisk bagefter som hedder at hvis ikke i bliver enige om noget fornuftigt og som rent faktisk duer, så bliver det nok besluttet alligevel, det er den vej man skal, man kan ikke fortynde til at opfatte lodsejere og alle mulige andre som almindelige rådgivere, det er en stats forpligtelse at opfylde de her direktiver.

KA: Jamen altså jeg tror det kan siges meget kort, der er en vandplan som skal ud og køre nu, vores håb er selvfølgelig, vandplanen er jo stadig trods alt lidt overordnet i hvert fald når vi ser på vandløbsindsatsen og nogle af de her konkrete vandløbsindsatser, de udestår jo stadig, det er vandløbsmyndighederne ude i kommunerne som skal ud og lave dem, vi håber jo at man i virkeligheden vil skæve til den her proces med at involvere – det kan jo være det vil bløde lidt op i processen og få det hele til at glide lidt nemmere, men ja det er en myndighedsopgave, det er staten og kommunerne der nu skal videre med det.

KM: Jamen jeg er enig, selvfølgelig er det jo en myndighedsopgave, jeg tror et hjælper at man presser interessen, det er jo det vi hører folketingspolitikere sige at der er ingen interesse for miljø i dag, og derfor behøver de ikke beskæftige sig med det i politiske partier, jeg synes man skal være mere ambitiøs, vi hørte i formiddag det her med et helt vandsystem, tag det ind, altså sportsfiskere har meget den hollistiske tilgang, betyder det ikke også meget at vi får genskabt nogle moser rundt omkring? Ovre i vestjylland har vi okker problemer og alt muligt andet og det kommer fra moserne, dem afvander man og det har man hele tiden gjort, og man dyrker ikke særligt meget i dem men det har man bare gjort, så det er rigtigt vi har vandplaner vi har

myndigheder, men lad os få ambitionsniveauet lidt op og lad os prøve, det burde vi have råd til i Danmark, et helt vandsystem, eller måske en forgrening af et helt vandsystem

Spørger: Kent, Bakkedal naturpleje. Jeg arbejder med vandløb, effektivt, fordi det er mit levebrød, det skal man så ... jeg er åmand men jeg vil hellere kalde det vandløbsplejer. Der er nogle ting der undrer mig når jeg sidder og hører alt det her, det er selvfølgelig meget interessant alt det her og der er en masse snak om det som også er meget interessant at høre på, men vi har jo ikke fået noget vandløb(ordnet???) på den tid vi har siddet og snakket her, jeg var tilbage i amtet, i den tid der blev der brugt et trecifret millionbeleb på at grave små vandhuller til frøer og padder og alt muligt andet, de er ikke blevet nævnt i dag, de er åbenbart ikke i vandløb fordi de er kun til ørreder, jeg kan så undrer mig over når jeg hører rundt i landskabet i dag så er over 90% af de vandhuller de er groet til, det er tagrør og det er dunhammer, og så kan jeg så spørge, hvad var intentionerne dengang, og har vi levet op til dem? jeg tvivler. Og nu sidder vi og snakker om hel masse i dag, og det er sikkert lige så projektorienteret som de der små vandhuller, det er noget for en tid, det er projektorienteret og så kan det få lov til at blive til ingenting. Spørgsmålet er jo så med de vådområder, det synes jeg er en god ide, men skal de også gro til ligesom alle de små søer, for naturen har brug for kontinuitet, en anden ting det er at jeg arbejder jo med vandløb og det der er meget stort og infloerer meget på det i sidder og snakker om det er vandløbspleje det er det der lige er gået op for nogle af jer, det er at der er nogle der går og skærer vandløb en gang i mellem, og så er det jeg forundrer mig over, særligt når i snakker vandløbspleje og grødeskæring, det er utroligt, næsten beskæmmende på mig der har arbejdet/praktisk forsket med det i 15-18 år og høre i kun kan ordet grødeskæring, det er lidt sjov at kommunerne også stiller som betingelse om ..-suddannelse sådan som den er i dag, den er på 3 dage, 3 dages kursus for en mand i et firma, så er man god nok til at gå ud og passe vandløb, jeg ved ikke om det er gået for mange i dag det egentlig er vi skal passe på med derude: Vi skal tage vare for landbrug, for byerne, for fiskene, for planterne osv., det kræver et 3-dagskursus for en mand i et firma, til sammenligning tager det 4 år at blive damefrisør bl.a., jeg ved ikke om man måske lige kunne prøve og tænke sig lidt om, fordi nu er det mange der gerne har villet have en åplejningsuddannelse, en flerårig uddannelse, kunne det ikke godt være en god ide, for det ville gøre rigtig mange svar på det som i sidder og snakker om, men i har ikke fattet en pind af det endnu.

BS: Den vil jeg meget gerne svare på, aller først, det du taler om med vandhuller, det falder udenfor det vi taler om her i dag, men det er bestemt noget vi er optaget af ude i kommunerne, og som vi passer og plejer, der kan være forskel på kommunerne men kigger på vores vi har overtaget fra amterne, og jeg kan sige fra min egen hjemkommune der er vi meget optaget af det, vi har en springfrø som er en bilag 4 art, så det falder altså uden for det vi taler om i dag og det er nok derfor du ikke har hørt så meget om det, så er der det med at du i forbindelse med å..... har været på et 3-dags faggruppekursus, jeg kan så sige at jeg sidder her også formentlig i egenskab af at jeg sidder i et kommunalt teknisk set faggruppe for vandløb, og der har vi talt om at man burde have en autorisation for at passe vandløb, og det er mere end 3 dage for vandløb og grøde som du taler om, det indebærer en meget bredere forståelse for det, og en forståelse for også hvordan fungerer og det jo der det hele står, hvordan man skal passe vandløbene, det er den man skal følge, det er den der kogeboek men skal følge når man vedligeholder vandløb, det er den vi bliver holdt oppe på i kommunerne hvis ikke vi overholder den så det er hamrende vigtigt, det er sådan det er, og der var flere spørgsmål du rejste.

Spørger (samme): det var bare fordi nu når man har her 30 år efter med nogle af de her regulativer, efterfølgende har det jo ført til at man har fået store monokulturer enten af vandpest eller pindsvineknop osv. fordi man har gjort som man har gjort og ikke haft uddannede folk på og hvis du bare laver de der regulativer uden at lave flere ... så får du det samme igen.

BS: Du har fuldstændig ret og det er også noget af det man har talt om i forbindelse med at man har talt om ændret grødeskæringspraksis, igen grødeskæring – det lyder måske sådan lidt hurtigtsnak – men det gik faktisk på at man skulle være mere selektive i sin grødeskæring, det er også rigtigt at hvis vi har de små vandløb vi har set flere eksempler på i dag og man bare hakker noget af det af, så får man de hurtigtvoksende arter som pindsvineknop og andet og det er jo meget interessant, for det der sker når man har den slags arter det er at grødeskæring sådan set ikke virker en skid, der går 14 dage og så er effekten fuldstændig væk og da vi i kommunerne typisk klipper lige før sankt hans så holder vi sommerferie og så kommer vi nogle gange først igen til september eller oktober og så er virkningen for længst ophørt, og det kan nogle gange godt være svært at få kommunikeret tilbage til landmanden som skal høste i august de synes at grødeskæringen er mangelfuld, nej det er den ikke, der er sket det der skulle ske, den er bare kommet tilbage, så kan man så sige at så skal der være nogle flere grødeskæringer men så er vi ude i det med penge, man skal jo huske at det er bare en service som kommunen leverer, og de ekstra penge der skal konkurrerer med om gamle madsen han skal vaskes en gang mere eller mindre på plejehjemmet, det er den samme pengekasse vi tager fra

SS: Så tror jeg at jeg vil bede panelet om at slutte af med en afrundende bemærkning – der er lige et spørgsmål, det skal være et kort spørgsmål:

Spørger: Det er omkring hvem der skal tage ansvaret for de ferske vande i Danmark, de der vandplaner de er jo lavet ud for den aktuelle miljøtilstand, altså man fastlægger om den er god eller dårlig, og der er jo så der jeg så et ansvar i at fastlægge den tilstand korrekt, og den bunder altså i den der biologiske kvalitet som vi jo før har snakket om, så det er også vigtigt at fastslå den ekspertise der kan gøre det rigtigt, blandt andet at lave den rigtige artsbestemmelse af vandplanter og plankton som er disse.....(biologiske kvalitetsmidler???????)

SS: Så det var altså mere en kommentar end et egentligt spørgsmål, cool – så beder jeg om en ganske kort bemærkning, hvad går vi hjem og gør herfra?

BS: Jeg vil gerne sige noget andet i stedet for at gentage mig selv, jeg vil gerne sige at det vi sidder og taler om her, det er jo som om det er en helt ny op..., noget helt nyt, det skal vi overhovedet ikke, det der hedder "ny vand...." som er over 30 år gammel den indebar at vi skulle i gang med at lave restaureringer og små vandløb, alt det vi sidder og snakker om her. Den blev vedtaget i 1982 og derefter gik amter og kommuner i gang og gjorde det, der var bare ikke politisk opmærksomhed på det, så det var måske ikke noget som gav det helt store bagslag politisk, nu er der ligepludselig kommet helt vildt meget politik i det så det kan samle den ene conference efter den anden, det kunne det i øvrigt også dengang. Men der er ikke noget nyt i det vi skal i gang med vi har jo gjort det før, vi har gjort det med succes og vi har gjort det uden nogen som helst ballade, der er sikkert et projekt et eller andet sted som er gået galt, men i det store hele så er det gået rigtig godt, og derfor så tror jeg på at at den frygt og opskræmthed der har været omkring det, specielt fra landbrugets side, og nok fordi det regnede ad helvede til i 2010 og 2011 og der var mange hos mig der troede at landmændene allerede var trådt i kraft, så forklarede vi dem bare at det var ikke derfor, det var bare fordi det regnede meget – det troede de så ikke på, jeg tror at stille og roligt at det her kan lykkes uden de helt store svære skridt.

HM: Ja jeg vil bare sige at jeg synes at vi skal hjem og arbejde videre for at vi får nogle mere ambitiøse vandplaner, fordi vi skal huske på at vandrammedirektivet drejer sig om og bør dreje sig om rent vand i virkeligheden, vi har lavet en meget restriktiv fortolkning af hvad vi skulel have gang i, vi har ikke ret mange søer med vi har... der er ikke engang 1000 der er omfattet af vandplaner, vi mangler vidst også egentlig nogle vandløb som vi ikke rigtig har styr på, der er meget at tage fat på endnu, så det er et højere ambitionsniveau vi efterspørger i den her periode og den næste igen, så vi har rigtig travlt i de to perioder, for vi har kun taget fat på en lille flig af

det vi skal, det er den rigtige ende vi har fat i, det er der hvor man kan sige at det er der vi får noget for pengene umiddelbart, men der går meget langt før vi når til mål, og så vil jeg lige sige til sidst, jeg tror at det er vigtigt at holde sig for øje at det er gået så godt for de vandråd vi har kørt nu, så er det fordi det er de lavthængene frugter vi har plukket i de her omgange, det er jo ikke sådan at de indsatsen vi har besluttet og rådgivet om, det er jo ikke sådan at de nødvendigvis bringer de her vandløb i mål i forhold til de her mål....(opbyggelse?????) det er der ikke nogen garanti for, og det var meget få vandløb vi tog ind, og vi så heller ikke nogen store projekter var blevet valgt ind, der var ikke nogen store vådområdeprojekter i åbningen for eksempel, det var træplantning og det var grusudlægning, og den slags, det var ret nemt at blive enig om den slags ting der, vi håber også man kan blive enige om noget der er lidt tungere.

KA: Jeg skal hjem og fortsætte med at præge politikerne og embedsværket til at holde fast i at vi får nogle indsatsen i vandmiljøet som er fornuftige, pragmatiske, løsningsorienteret og målrettede, det skal vi fortsætte med og gøre, fordi jeg er ikke helt enig med dig Henning tror jeg, i at de ikke er ambitiøse de her vandplaner, det kan godt være at de er men jeg er skker på at der hvor man har lagt indsatsen i dag er rigtig i hvert fald, så vi tænker at vi skal fortsætte med at præge, presse på for, at vi i hvert fald gør de rigtige indsatsen og det er de rigtige steder vi sætter ind, og så skal jeg også hjem og fortsætte med de her vandråd, for jeg er ikke blevet mindre bekræftet i om at det er en af de veje vi skal gå, for vores system er det i hvert fald også en mere plausibel måde, fornuftig måde at komme tættere på den der vandplanlægning.

KM: Jeg skal hjem og udbrede det gode budskab, jeg synes jeg hørte to flotte budskaber fra Kaj og Nikolaj i dag om hvor fantastisk det kan være derude, og det skal vi arbejde for, vi skal skabe noget mere plads til de her vandløb og vi skal have noget mere vand. Og så skal vi overbevise politikerne om at det godt kan betale sig, for det er åbenbart det eneste der betyder noget for det politiske land, det er: hvad er det værd?, og så må vi enten tage noget støtte fra hvis de gør noget forkert eller også så giver vi penge så de kan lade være, men det er fantastisk i vi både skal betale for at gøre noget og så betale for ikke at gøre noget.

Mere natur i vandløbene, Mere liv i søerne, De rene søer og vandløb værnes og vandet bringes tilbage i landskabet. Det er bare nogle af de mange anbefalinger, som udkom i Wilhjelmrapporten for 14 år siden. Med de nye vandområdeplaner bliver Wilhjelmrapportens anbefalinger endnu en gang høj aktuelle og meget relevante for diskussionen om forvaltningen af de danske ferske vande. I dette efterskrift kan du læse bl.a. samt om naturtilstanden er blevet bedre i de ferske vande, implementeringen af fisk vandområdeplanerne og forskellige bud på fremtidens for naturen i de ferske vande.

Wilhjelmgruppen

Ditte Marie May, biologistuderende, Københavns Universitet
H Cecilie Borgsted Petersen, biologistuderende, Københavns Universitet
Lea B. Andersen, Forest and Nature Management, Københavns Universitet
Marcell Elo Petersen, biologistuderende, Københavns Universitet
Tobias Kuhlmann Andersen, biologistuderende, Københavns Universitet
Søren Sommer, biologistuderende, Københavns Universitet

Tak til vores sponsorer Samt alle de folk som har hjulpet os med at gøre dette muligt.

AAGE V. JENSEN NATURFOND

Biopix

RESTING-JEPPESEN.DK

Danmarks
Naturfredningsforening